

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการเรียนการสอนทางไกลในยุคปกติใหม่ที่สอดคล้องกับความต้องการของนักศึกษาวิชาเอกส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช” ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องในประเด็นต่างๆ เพื่อนำมาใช้สำหรับกำหนดกรอบแนวคิด หลักการทฤษฎี รวมทั้งการกำหนดประเด็นคำถามในการสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อการวิเคราะห์และอภิปรายผลการศึกษา ประกอบด้วยสาระสำคัญ 6 ส่วน ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และการจัดการเรียนรู้ยุคปกติใหม่
  2. แนวคิดกับการศึกษาทางไกล รูปแบบการจัดการเรียนการสอนทางไกล
  3. แนวคิดเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศการจัดการเรียนการสอนทางไกล
  4. การจัดการเรียนรู้ของหลักสูตรเกษตรศาสตรบัณฑิต เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต และหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต วิชาเอกส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร
  5. แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินการจัดการเรียนการสอนทางไกล
  6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และการจัดการเรียนรู้ยุคปกติใหม่

แนวคิดเกี่ยวกับแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และการจัดการเรียนรู้ยุคปกติใหม่ ประกอบด้วยเนื้อหาเกี่ยวกับ แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ และการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และการจัดการเรียนรู้ยุคปกติใหม่ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.1 แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้

พรทิพย์ อุดมสิน (2555) ได้สรุปว่า การเรียนรู้เป็นพื้นฐานของการดำเนินชีวิต มนุษย์มีการเรียนรู้ตั้งแต่แรกเกิดจนถึงก่อนตาย จึงมีคำกล่าวเสมอว่า "No one too old to learn" หรือ ไม่มีใครแก่เกินที่จะเรียน การเรียนรู้จะช่วยในการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้เป็นอย่างดี จำเป็นที่ จะต้องเข้าใจความหมายของการเรียนรู้ ประเภทและระดับการเรียนรู้ องค์กรประกอบ ธรรมชาติและ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ ดังจะได้กล่าวรายละเอียดต่อไปนี้

1.1.1 ความหมายของการเรียนรู้

นักวิชาการและหน่วยงานให้ความหมายของการเรียนรู้ (learning) ไว้ดังนี้ การเรียนรู้ เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม อันเป็นผลมาจากประสบการณ์และการฝึก ทั้งนี้ ไม่รวมถึงการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมที่เกิดจากการตอบสนองตามสัญชาตญาณ ฤทธิ์ของยา หรือ สารเคมี หรือปฏิกิริยาสะท้อนตามธรรมชาติของมนุษย์ (เบาเวอร์ และ ฮิลการ์ด Bower & Hilgard 1981, น.8)

การเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวรของบุคคล อันเป็นผลเนื่องมาจากการฝึกหัดหรือประสบการณ์ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนี้ รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมภายนอกที่บุคคลแสดงออกมา และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมภายในที่มีได้ แสดงออกมา (พรทิพย์ อุดมสิน 2549, น.250)

การเรียนรู้ หมายถึง การปรับเปลี่ยนทัศนคติ แนวคิดและพฤติกรรมอันเนื่องมาจากการได้รับประสบการณ์ (สถาบันเสริมสร้างการเรียนรู้ เพื่อชุมชนเป็นสุข 2550, น.5)

การเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการของการเปลี่ยนถ่ายประสบการณ์ไปเป็น ความรู้ ทักษะและเจตคติโดยอาศัยกระบวนการที่หลากหลาย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา 2551, น.7)

กล่าวโดยสรุป การเรียนรู้ หมายถึง การปรับเปลี่ยนทัศนคติ แนวคิดและการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวร ทั้งภายนอกที่บุคคลแสดงออกมา และศักยภาพซึ่งเป็นพฤติกรรมภายในที่ มิได้แสดงออกมา โดยอาศัยกระบวนการที่หลากหลาย ซึ่งอาจเป็นการเผชิญสถานการณ์ที่ไม่ได้เป็น สัญชาตญาณ ประสบการณ์ การปฏิบัติหรือการฝึกฝน

จากความหมายของการเรียนรู้ข้างต้น สามารถแยกกล่าวเป็นประเด็นสำคัญได้ 4 ประการ ดังนี้

1) การปรับเปลี่ยนทัศนคติและแนวคิด แสดงว่า ผลของการเรียนรู้ อาจอยู่ใน รูปของการปรับเปลี่ยนทัศนคติหรือแนวคิด ที่มีใช้การกระทำ เช่น ก่อนการเรียนรู้ อาจจะไม่ชอบ แต่ เมื่อเรียนรู้แล้ว อาจจะเปลี่ยนเป็นชอบ ก็ได้ หรือเดิมไม่มีความรู้ในแนวคิดเรื่องนั้น หลังจากเรียนรู้แล้ว ก็มีความรู้ในแนวคิดดังกล่าว

2) การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและศักยภาพ แสดงว่า ผลที่เกิดจากการเรียนรู้ อาจอยู่ในรูปของพฤติกรรมภายนอก ซึ่งเป็นการกระทำที่สังเกตได้ โดยพิจารณาจากการที่บุคคลสามารถทำในสิ่งหรือเรื่องที่ไม่เคยทำมาก่อนการเรียนรู้ นั้น หรือ อาจอยู่ในรูปของพฤติกรรมภายใน ที่ไม่ได้แสดงออกมาทันทีทันใด ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงศักยภาพที่แฝงอยู่ในบุคคลที่อาจจะกระทำสิ่งต่าง ๆ หรือแสดงออกต่อไปในอนาคต ก็ได้

3) การเปลี่ยนแปลงค่อนข้างถาวร หมายความว่า ทักษะและแนวคิดที่ปรับเปลี่ยนหรือพฤติกรรมและศักยภาพที่เปลี่ยนแปลงไปนั้น ไม่ได้เกิดขึ้นในช่วงสั้น หรือเพียงชั่วคราว และในขณะเดียวกันก็ไม่ได้คงที่ถาวรตลอดไป แต่อาจจะมีการปรับเปลี่ยนหรือเปลี่ยนแปลงต่อไป ถ้าได้รับการเรียนรู้ใหม่

4) การปรับเปลี่ยนหรือเปลี่ยนแปลงเป็นผลมาจากกระบวนการที่หลากหลาย ซึ่งอาจเกิดจากการได้การเผชิญสถานการณ์ที่ไม่ได้เป็นสัญญาติญาณ หรือไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการตอบสนองตามสัญญาติญาณ ฤทธิ์ของยา หรือสารเคมี หรือปฏิกิริยาสะท้อนตามธรรมชาติของมนุษย์ แต่อาจเกิดจากการมีประสบการณ์ในเรื่องที่เรียนรู้ หรือการปฏิบัติหรือการฝึกฝน จนเกิดการพัฒนามาเป็น ความรู้ ทักษะ แนวคิด จนเกิดการเปลี่ยนแปลงเป็นพฤติกรรมหรือศักยภาพใหม่

1.1.2 ประเภทและระดับการเรียนรู้

พรทิพย์ อุดมลิน (2555, น.10-29 – 10-32) ได้อธิบายประเภทและระดับการเรียนรู้ไว้ดังนี้ ประเภทการเรียนรู้ตามแนวคิดของบลูม (Bloom (ed) 1956, น.154-162) ซึ่งจำแนกประเภทตามจุดมุ่งหมายทางการศึกษา ออกเป็น 3 ด้าน คือ พุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย โดยบลูมจำแนกการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัยออกเป็น 6 ระดับ แครธวอล บลูมและมาเซีย (Krathwohl, Bloom and Masia 1964, น. 98-102) ได้แบ่งระดับการเรียนรู้ด้านจิตพิสัยไว้ 5 ระดับ ส่วนฮาร์โร (Harrow 1972, น. 47-51) ได้แบ่งระดับการเรียนรู้ด้านทักษะพิสัยออกเป็น 6 ระดับ ดังรายละเอียดพอสังเขป ต่อไปนี้

1) พุทธิพิสัย (Cognitive domain) เป็นการเรียนรู้ด้านความรู้ความคิด ซึ่งเกี่ยวกับความสามารถของสติปัญญา เช่น ความจำ ความคิด การแก้ปัญหา การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ การคิดรูปแบบ และการตัดสินใจค่าของสิ่งต่าง ๆ เป็นต้น การเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัยแบ่งเป็น 6 ระดับ โดยเรียงจากระดับต่ำสุด ถึง ระดับสูงสุด ดังนี้

(1) ความรู้ความจำ เป็นความสามารถในการจดจำหรือระลึกถึงสิ่งของ เรื่องราว กระบวนการหรือหลักการต่าง ๆ ตามเนื้อหาที่ได้เรียนหรือได้มีประสบการณ์ไปแล้ว

(2) ความเข้าใจ เป็นความสามารถในการแปลความหมาย ตีความ และขยายความข่าวสาร แนวคิดในรูปแบบอื่น สรุปความด้วยคำพูดตนเอง หรือสรุปแนวโน้มจากข่าวสารที่ได้

(3) การนำไปใช้ เป็นการนำเอาความรู้ความจำ และ ความเข้าใจ ในเรื่องราวใด ๆ ที่ตนเองมีอยู่ ไปแก้ปัญหิต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ใหม่

(4) การวิเคราะห์ เป็นความสามารถในการแยกแยะส่วนประกอบ หรือหาความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องระหว่างคุณลักษณะสำคัญใด ๆ ของเรื่องราวและสิ่งต่าง ๆ อย่าง สมเหตุสมผล หรือวิเคราะห์หลักการที่ระบุหลักเกณฑ์ หรือตัวเชื่อมโยงเป็นโครงสร้าง และ ระบบ

(5) การสังเคราะห์ เป็นความสามารถในการจัดการรวม ส่วนประกอบย่อย ข้อความแผนงาน หรือหลักการรวมเข้าด้วยกันเป็นรูปแบบ โครงสร้าง หรือแนวคิด ใหม่ ที่มีความหมายหรือความสำคัญแบบที่ไม่เคยเป็นมาก่อน

(6) การประเมินค่า เป็นความสามารถในการตัดสินคุณค่าของ สิ่งของ กระบวนการ ผลผลิต หรือแนวคิด โดยใช้หลักการแห่งเหตุผลภายใต้หรือพัฒนาเกณฑ์ มาตรฐานจากภายนอก

2) จิตพิสัย (Affective domain) เป็นการเรียนรู้ด้านอารมณ์ ความรู้สึก ซึ่ง เกี่ยวกับค่านิยม คุณธรรมจริยธรรม เจตคติ เป็นการเรียนรู้ด้านเจตพิสัยที่พัฒนาขึ้นในตัวบุคคลจาก ระดับต่ำจนถึงระดับสูงมี 5 ระดับ ซึ่งการเรียนรู้ในระดับที่ต่ำกว่าจะเป็นพื้นฐานการเรียนรู้ในระดับที่ สูงขึ้น ดังต่อไปนี้

(1) การรับรู้หรือการใส่ใจต่อสิ่งเร้า การที่บุคคลถูกกระตุ้นให้รับรู้ ต่อสิ่งเร้าหรือปรากฏการณ์บางอย่างที่อยู่รอบตัวทำให้เกิดความตระหนัก ความตั้งใจที่จะรับรู้และให้ ความสนใจต่อสิ่งเร้า นั้น

(2) การตอบสนอง เมื่อบุคคลได้รับการกระตุ้นจากสิ่งเร้าจนเกิด ความสนใจอย่างเต็มที่ บุคคลจึงยอมหรือเต็มใจที่จะตอบสนองและสร้างความพึงพอใจจากการ ตอบสนองต่อสิ่งเร้า นั้น

(3) การเห็นคุณค่า การที่บุคคลมีความเชื่อว่าสิ่งนั้นมีคุณค่าสำหรับ ตน แสดงความชอบสิ่งนั้นมากกว่าสิ่งอื่น และสร้างความผูกพันที่จะอุทิศตนเพื่อค่านิยมนั้น

(4) การจัดระบบค่านิยม เมื่อบุคคลยอมรับและเห็นคุณค่าของ ค่านิยมนั้นแล้ว บุคคลก็จะรวบรวมค่านิยมต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กันให้อยู่ในหมวดหมู่เดียวกัน อาจทำการ เปรียบเทียบจัดลำดับความสำคัญของค่านิยมพร้อมทั้งกำหนดแนวทางของพฤติกรรมหรือการ แสดงออก

(5) การแสดงลักษณะตามค่านิยม การที่บุคคลนำระบบค่านิยมที่ สร้างขึ้นมาผสมผสานเป็นส่วนหนึ่งของบุคลิกภาพและปรัชญาชีวิต ค่านิยมนั้นจึงเป็นแรงขับภายในที่ กระตุ้นให้บุคคลแสดงออกทางพฤติกรรมตามค่านิยมนั้น

3) *ทักษะพิสัย (Psychomotor domain)* เป็นการเรียนรู้ด้านทักษะการปฏิบัติ ซึ่งเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย การประสานงานของการใช้วัยวะต่าง ๆ เช่น การเขียน การอ่าน การพูด การวาดภาพ การว่ายน้ำ การเล่นฟุตบอล เป็นต้น ทักษะพิสัยสามารถแบ่งระดับการเรียนรู้จากระดับต่ำจนถึงระดับสูงมี 6 ระดับ ดังนี้

(1) *การเคลื่อนไหวเชิงกิริยาสะท้อนกลับ* เช่น การเคลื่อนไหวของแขนหรือขา การเคลื่อนไหวของแขน และขาในเวลาเดินหรือวิ่ง และ การทรงตัวของร่างกายให้อยู่ในสภาพสมดุล ในขณะที่เคลื่อนไหว เป็นต้น

(2) *การเคลื่อนไหวขั้นพื้นฐาน* ได้แก่ การเคลื่อนไหวจากที่หนึ่งไปอีกที่หนึ่ง เช่น เดิน วิ่ง กระโดด เป็นต้น การเคลื่อนไหวอยู่กับที่ เช่น การเคลื่อนไหวของ นิ้วมือ นิ้วเท้า เป็นต้น และการเคลื่อนไหวเชิงบังคับ โดยกิริยาสะท้อนหลายอย่างร่วมกัน เช่น การเล่นเปียโน การพิมพ์ดีด เป็นต้น

(3) *ความสามารถในการรับรู้* ได้แก่ การรับรู้ความแตกต่างการเคลื่อนไหวของร่างกาย เช่น การรับรู้การกำมือ การงอเข้า การกระพริบตา เป็นต้น การรับรู้ความแตกต่างด้วยการเห็น การได้ยิน และการสัมผัส รวมทั้งการรับรู้ความแตกต่างด้วยการใช้ประสาทรับรู้ร่วมกัน เช่น ความสามารถในการใช้ประสาท ส่วนอื่น ๆ เพื่อร่วมมือกันในการเลือกหาวัตถุที่ต้องการ เป็นต้น

(4) *สมรรถภาพทางกาย* ได้แก่ ความทนทาน ความแข็งแรง ความยืดหยุ่น และความคล่องตัวในการเคลื่อนไหว เช่น ความฉับไวในการเปลี่ยนทิศทาง การเคลื่อนไหว เป็นต้น

(5) *การเคลื่อนไหวที่ต้องอาศัยทักษะ* ได้แก่ ทักษะการปรับตัวในการเคลื่อนไหว ที่ทำได้ง่าย เช่น ทักษะการเลี้ยวไม้ เป็นต้น ทักษะการปรับตัวในการเคลื่อนไหวที่ทำไปพร้อม ๆ กัน เช่น ทักษะในการตีเบตมินตัน เทนนิส เป็นต้น และ ทักษะการปรับตัวในการเคลื่อนไหวที่มีลักษณะซับซ้อนมาก เช่น ทักษะการเล่นยิมนาสติก เป็นต้น

(6) *การสื่อสารที่ต้องใช้ทักษะระดับสูงในการแสดงออก* ได้แก่ การเคลื่อนไหวในเชิงแสดงออก เช่น การแสดงออกทางสีหน้าหรืออากัปกิริยาท่าทางต่าง ๆ และการเคลื่อนไหวในเชิงตีความ เช่น การเคลื่อนไหวใน เชิงสุนทรียภาพ หรือการเคลื่อนไหวในเชิงสร้างสรรค์ การเรียนรู้ทั้ง 3 ด้านตามแนวคิดของบลูม มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน และสามารถนำมาใช้ส่งเสริมซึ่งกันและกันได้ เช่น การเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัยเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางด้านความรู้ ความคิดสติปัญญา จากการไม่มีความรู้ก่อนเรียน มาเป็นมีความรู้หลังเรียน เช่น เขียวไม่มีความรู้เกี่ยวกับการผลิตน้ำหมักชีวภาพ หลังการเรียนรู้เรื่องการผลิตน้ำหมักชีวภาพ เขียวสามารถอธิบาย

วิธีการผลิตน้ำหมักชีวภาพได้อย่างถูกต้อง แสดงว่า เชื้อยเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางด้านพฤติกรรมพิสัยแล้ว

1.1.3 ทฤษฎีการเรียนรู้

พรทิพย์ อุตมสิน (2555, น.10-44 – 10-53) ได้อธิบายว่าทฤษฎีการเรียนรู้มีอิทธิพลต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มาก เนื่องจากทฤษฎีการเรียนรู้เป็นผลรวมของเหตุและคำอธิบายที่ได้จากการสังเกตหลายครั้ง ด้วยวิธีการสังเกตและทดลองที่มีระเบียบแบบแผน ทำให้สามารถ คาดการณ์เรื่องกระบวนการเรียนรู้ได้และสามารถใช้เป็นกฎ หลักการหรือสิ่งที่อธิบายถึงกระบวนการ วิธีการและเงื่อนไขที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้และตรวจสอบว่าพฤติกรรมของมนุษย์ มีการเปลี่ยนแปลงได้อย่างไร ส่วนหลักการสอนเป็นแนวคิดที่เป็นหลักของการปฏิบัติทางการสอนที่สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ต่างๆ

นักจิตวิทยาได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเรียนรู้และได้สร้างทฤษฎีการเรียนรู้ไว้มากมาย จึงสมควรรู้จักนักจิตวิทยาศึกษาที่มีชื่อเสียง และศึกษาแนวคิด และทฤษฎีที่สำคัญของนักจิตวิทยากลุ่มต่างๆ อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ในการนำมาปรับใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ เช่น การฝึกอบรม การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน หรือ การส่งเสริมการเกษตร เป็นต้น

ทฤษฎีการเรียนรู้ที่สำคัญที่สามารถใช้เป็นหลักในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มี 5 กลุ่ม ได้แก่ ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยม (Behavioral theories) ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มปัญญานิยมหรือพุทธินิยม (Cognitive or constructivism theories) ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มปัญญาสังคมหรือทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมเชิงพุทธิปัญญา (Social cognition theories หรือ Social cognitive learning theories) ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มมนุษยนิยม (Humanistic theories) และทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มสร้างสรรค์ทางปัญญานิยม หรือสร้างความรู้โดยผู้เรียน (Constructivism) ซึ่งจะได้กล่าวรายละเอียดโดยสังเขป ดังนี้

ตารางที่ 2.1 เปรียบเทียบกลุ่มทฤษฎีการเรียนรู้

กลุ่มทฤษฎี	แนวคิดและจุดเน้น
พฤติกรรมนิยม	การเรียนรู้ : เกิดจากการตอบสนองต่อสิ่งเร้า โดยมีการเสริมแรงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญต่อการเกิดพฤติกรรมตอบสนองที่ต้องการ
ปัญญานิยม	การเรียนรู้ : เกิดจากการใช้สติปัญญาและเหตุผล ผลการตอบสนองต่อสิ่งเร้า ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสติปัญญา จึงเกิดการเรียนรู้
ปัญญาสังคม	การเรียนรู้ : เกิดจากการสังเกตจดจำ เพื่อแสดงพฤติกรรมให้เหมือนต้นแบบ
มนุษยนิยม	การเรียนรู้ : เกิดจากการรับรู้ ว่า สิ่งที่เราเรียนรู้นี้มีความหมายและความสัมพันธ์กับจุดมุ่งหมายของชีวิตตนเอง

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

กลุ่มทฤษฎี	แนวคิดและจุดเน้น
สร้างสรรค์ทาง ปัญญานิยม	การเรียนรู้ : เกิดจากผู้เรียนเป็นผู้กระทำ และสร้างความรู้ โดยมีผู้สอนเป็นผู้ช่วย บนพื้นฐานของประสบการณ์และโครงสร้างทางปัญญาของผู้เรียนแต่ละคนที่ แตกต่างกัน

1.2 แนวคิดทั่วไปเกี่ยวกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

ปัจจุบันเป็นยุคที่โลกมีความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วอันสืบเนื่องมาจากการใช้เทคโนโลยีเพื่อเชื่อมโยงข้อมูลต่าง ๆ ของทุกภูมิภาคของโลกเข้าด้วยกัน ในยุคแห่งความเป็นโลกาภิวัตน์ (The Globalization) โดย สุตทัศน์ สังคะพันธ์ (2556, น.14-20) ได้กล่าวถึงการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ไว้ดังนี้ การเสริมสร้างองค์ความรู้ (Content knowledge) ทักษะเฉพาะทาง (Specific skills) ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน (Expertise) และสมรรถนะของการรู้เท่าทัน (Literacy) จึงเป็นตัวแปรสำคัญที่ต้องเกิดขึ้นกับตัวผู้เรียนในการเรียนรู้ยุคสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 นี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การให้การศึกษาสำหรับศตวรรษที่ 21 จะมีความยืดหยุ่น สร้างสรรค์ ทำทนาย และซับซ้อน เป็นการศึกษาที่จะทำให้โลกเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วอย่างเต็มไปด้วยสิ่งทำทนาย และปัญหา รวมทั้งโอกาสและสิ่งที่เป็นไปได้ใหม่ๆ ที่น่าตื่นตื้น การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จะเป็นการเรียนรู้ที่มีหลักสูตรแบบยึดโครงงานเป็นฐาน (Project -based curriculum) เป็นหลักสูตรที่ให้ผู้เรียนเกี่ยวข้องกับปัญหาในโลกที่เป็นจริงซึ่งเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความเป็นมนุษย์ และคำถามเกี่ยวกับอนาคตเชิงวัฒนธรรม สังคมและสากล เน้นการเรียนการสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนได้เตรียมตัวเพื่อใช้ชีวิตในโลกที่เป็นจริง (Life in the real world) เน้นการศึกษาตลอดชีวิต (Lifelong learning) ด้วยวิธีการสอนที่มีความยืดหยุ่น (Flexible in how we teach) มีการกระตุ้นและจูงใจให้ผู้เรียนมีความเป็นคนเจ้าความคิดเจ้าปัญญา (Resourceful) ที่ยังคงแสวงหาการเรียนรู้แม้จะจบการศึกษาออกไป

ลักษณะของหลักสูตรในศตวรรษที่ 21 จะเป็นหลักสูตรที่เน้นคุณลักษณะเชิงวิพากษ์ (Critical attributes) เชิงสหวิทยาการ (Interdisciplinary) ยึดโครงงานเป็นฐาน (Project-based) และขับเคลื่อนด้วยการวิจัย (Research-driven) เชื่อมโยงท้องถิ่นชุมชนเข้ากับภาค ประเทศ และโลก ในบางโอกาสผู้เรียนสามารถร่วมมือ (Collaboration) กับโครงงานต่างๆ ได้ทั่วโลก เป็นหลักสูตรที่เน้นทักษะการคิดขั้นสูง พหุปัญญา เทคโนโลยีและมัลติมีเดีย ความรู้พื้นฐานเชิงพหุสำหรับศตวรรษที่ 21 และการประเมินผลตามสภาพจริง รวมทั้งการเรียนรู้จากการให้บริการ (Service) ก็เป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ภาพของห้องเรียนจะขยายกลายเป็นชุมชนที่ใหญ่ขึ้น (Greater community) ผู้เรียนมีคุณลักษณะเป็นผู้ชี้นำตนเองได้ (Self-directed) มีการทำงานทั้งอย่างเป็นอิสระและอย่าง

ร่วมมือกันคนอื่น หลักสูตรและการสอนจะมีลักษณะท้าทายสำหรับผู้เรียนทุกคน และคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล หลักสูตรจะไม่เน้นการยึดตำราเป็นตัวขับเคลื่อน (Textbook-driven) หรือแบบแยกส่วน (Fragmented) เช่นในอดีต แต่จะเป็นหลักสูตรแบบยึดโครงงานและการบูรณาการ การสอนทักษะและเนื้อหาจะไม่เป็นจุดหมายปลายทาง (As an End) เช่นที่เคยเป็นมา แต่ผู้เรียนจะต้องมีการเรียนรู้ผ่านการวิจัยและการปฏิบัติในโครงงาน การเรียนรู้จากตำราจะเป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น ความรู้ (Knowledge) จะไม่หมายถึงการจดจำข้อเท็จจริงหรือตัวเลข แต่จะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการวิจัยและการปฏิบัติโดยเชื่อมโยงกับความรู้และประสบการณ์เก่าที่มีอยู่ ทักษะและเนื้อหาที่ได้รับจะเกี่ยวข้องและมีความจำเป็นต่อการปฏิบัติในโครงงาน จะไม่จบลงตรงที่การได้รับทักษะและเนื้อหาแล้วเท่านั้น การประเมินผลจะเปลี่ยนจากการประเมินความจำและความไม่เกี่ยวข้องกับความเข้าใจต่อการนำไปปฏิบัติได้จริง ไปเป็นการประเมินที่ผู้ถูกประเมินมีส่วนร่วมในการประเมินตนเองด้วย (Self-assessment) ทักษะที่คาดหวังสำหรับศตวรรษที่ 21 ที่เรียนรู้ผ่านหลักสูตรที่เป็นสหวิทยาการ บูรณาการ ยึดโครงงานเป็นฐาน และอื่นๆ ดังกล่าวจะเน้นเรื่อง 1) ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม (Learning and innovation skills) 2) ทักษะชีวิตและอาชีพ (Life and career skills) ทักษะสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี (Information, media and technology skills) ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นได้จากความร่วมมือ (Collaboration) ในการทำงานเป็นทีม การคิดเชิงวิพากษ์ (Critical thinking) ในปัญหาที่ซับซ้อน การนำเสนอด้วยวาจาและด้วยการเขียน การใช้เทคโนโลยี ความเป็นพลเมืองดี การฝึกปฏิบัติอาชีพ การวิจัย และการปฏิบัติสิ่งต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้น (สุริยาพร นพพร เศรษฐกุล, 2561, น. 29-30)

กล่าวโดยสรุป เนื่องจากผู้ใหญ่มีธรรมชาติการเรียนรู้ที่แตกต่างจากเด็ก ดังนั้น การเรียนรู้และหลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ จึงแตกต่างจากของเด็ก สำหรับการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน เพื่อให้ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตัวเอง โดยใช้หลักการเรียนรู้ที่ผสมผสานระหว่างการเรียนรู้เชิงประสบการณ์กับกระบวนการกลุ่ม ส่วนการเรียนรู้แบบบูรณาการเป็นการเรียนรู้ที่ใช้หลักการเชื่อมโยง รวมกัน ประสาน ผสม หรือเติมเต็ม ในลักษณะบูรณาการเชิงเนื้อหา เชิงวิธีการ และบูรณาการระหว่างความรู้กับกระบวนการเรียนรู้ การปฏิบัติและสิ่งที่เป็นอยู่ในชีวิตจริง พัฒนาการทางความรู้และจิตใจ

1.3 แนวคิดทั่วไปเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ยุคปกติใหม่

จากกระแสการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมโลก ทั้งความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ตลอดจนสถานการณ์ โควิด 19 เกิดระบาดขึ้น การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ส่งผลให้ทุกภาคส่วนทั้งรัฐบาล สถาบันการศึกษาต่างต้องมีการจัดการศึกษา การเรียนรู้แบบปกติมาเป็นการจัดการเรียนรู้แบบปกติใหม่ (New Normal) หรือการ

จัดการเรียนรู้แบบ Online ทำให้ผู้สอนต้องพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง โดยกาญจนา บุญภักดิ์ (2563, น.1-6) ได้กล่าวถึง การจัดการเรียนรู้ยุค New Normal ไว้ดังนี้

1.3.1 ความหมายของ ความปกติใหม่ (New Normal)

คณะกรรมการบัญญัติศัพท์นิเทศศาสตร์ราชบัณฑิตยสภา ระบุว่า ราชบัณฑิตยสภาได้บัญญัติศัพท์ "New Normal" หมายถึง ความปกติใหม่ และคำว่า ฐานวิถีชีวิตใหม่ หมายถึง รูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างใหม่ที่แตกต่างจากอดีต (Malee Boonsiripun, 2563 อ้างถึงใน กาญจนา บุญภักดิ์ (2563, น.2) โดยสถานศึกษาต่างๆจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนวิธีการจัดการเรียนรู้อย่างเร่งด่วน ในการพัฒนาการเรียนการสอนของครูมาเป็น แบบ Online เพื่อลดการเผชิญหน้ากัน ซึ่งเดิมมีการจัดการเรียนรู้แบบ Online บ้างแต่ไม่มากนัก กลายมาเป็นจัดการเรียนรู้ Online 100% ต้องมีการเว้นระยะห่างระหว่างผู้เรียนและผู้สอน งดการเดินทางมาเรียน งดการมารวมกลุ่มกันเป็นจำนวนมาก งดกิจกรรมหลายๆกิจกรรมที่จัดเพื่อพัฒนาผู้เรียน มาเป็นกิจกรรมแบบ Online การสวมใส่หน้ากากอนามัย การประชุม Online สอบป้องกันวิทยานิพนธ์แบบ Online

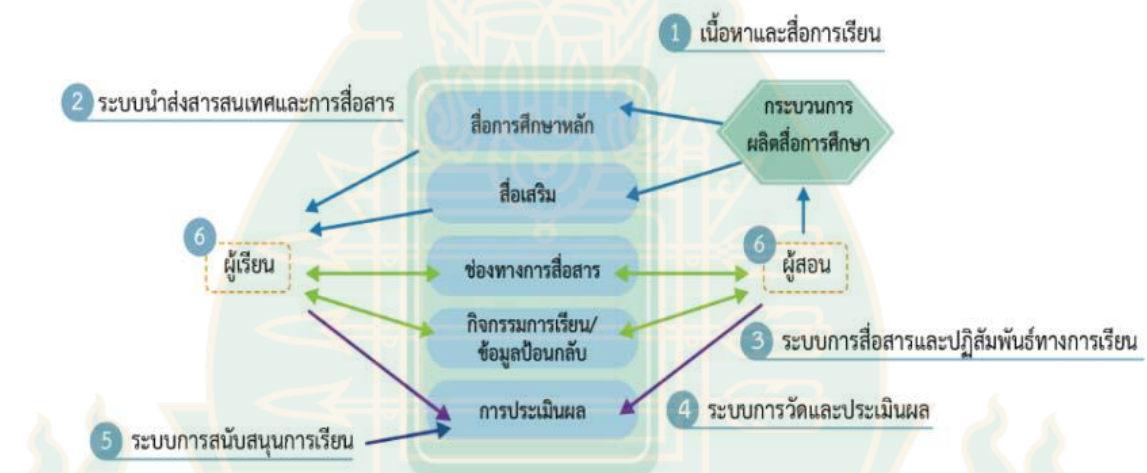
1.3.2 เครื่องมือการจัดการเรียนรู้ยุค New Normal

ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อสถานศึกษา การจัดการเรียนรู้อย่างคงต้องเดินทางต่อไป เพราะเด็กยังต้องศึกษาเล่าเรียนเพื่อพัฒนาตนเอง ครูต้องพัฒนาผู้เรียน สถานศึกษาต้องจัดการเรียนการสอน สิ่งที่เกิดขึ้นและสถานศึกษาต้องปรับตัว ได้แก่ (1) อาคารสถานที่ต้องจัดจตุรัสกรอง ผู้มีอาคารเบื้องต้น (2) การเข้าออกใช้ทางเดียวเพื่อสะดวกต่อการคัดกรอง (3) จุดให้บริการวัดอุณหภูมิและบริการเจลแอลกอฮอล์ก่อนเข้าสถานศึกษา (4) ผู้เรียนทุกคนต้องสวมใส่หน้ากากอนามัยก่อนเข้าสถานศึกษา (5) สถานศึกษาจัดการเรียนการสอนแบบเว้นระยะห่าง และ (6) จัดการเรียนการสอนแบบ Online เพื่อลดการเดินทาง โดยในการจัดการเรียนการสอนแบบ Online นั้น เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ผู้สอน ผู้เรียน สถานศึกษาต้องปรับตัวอย่างเร่งด่วน และผู้พัฒนาระบบทางด้านสารสนเทศ ก็ต้องเร่งพัฒนาเครื่องมือที่จะมาช่วยในการจัดการศึกษา ถึงแม้ว่าในระยะที่ผ่านมาสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ได้มีการประชุมทางไกลบ้างแล้ว แต่มาถึงยุคโควิด 19 การสอนทางไกล การประชุมทางไกลยิ่งเป็นเรื่องที่สำคัญ และจำเป็นอย่างมาก จึงเกิดเครื่องมือที่ช่วยในการจัดการเรียนการสอน การประชุมทางไกลเกิดขึ้นมากมาย เพื่อสนองตอบต่อความต้องการของผู้ใช้ เช่น Zoom Google Hangouts Skype Line FaceTime Facebook Messenger Microsoft Teams True Virtual World Google meet Vroom Web X เป็นต้น

1.3.3 วิธีการจัดการเรียนรู้ยุค New Normal

วิธีการจัดการเรียนรู้ยุค New Normal นั้น ควรจัดให้ทั้งผู้สอนและผู้เรียนได้รับประโยชน์อย่างจริงจัง จะเห็นได้ว่าเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นประการแรกคือ เรื่องสถานที่ชัดเจน

ที่สุด จากการศึกษาที่ผู้เรียนเคยต้องเดินทางไปศึกษาเล่าเรียนที่โรงเรียน ก็กลับมาเป็นจัดการเรียนการสอน Online แทน ทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ทุกเนื้อหาได้จากทุกคน ทุกที่ ทุกเวลา และไม่ได้ทำให้การปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนลดลง ยังคงเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ได้ ผู้เรียนและผู้สอนสามารถโต้ตอบกันได้ อย่างเต็มที่เหมือนเดิม เพียงแต่เปลี่ยนสถานที่จากโรงเรียน มาเป็นที่ต่าง ๆ แทน โดยผ่านโทรศัพท์มือถือ คอมพิวเตอร์ ทั้งนี้ผู้สอนจะต้องออกแบบการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน เสริมกิจกรรมสถานการณ์ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการสอนแบบเดิม หรือแบบ New Normal เป้าหมายยังคงเดิม ผู้สอนอาจเพิ่มสื่อต่างๆ เช่น คลิปวิดีโอ หรือผ่านการบรรยาย ผสมผสานการถามตอบ แบบเสวนาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ แลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างผู้เรียนด้วยกัน หรือผู้สอนกับผู้สอน สำหรับการประเมินผลการเรียนรู้ก็ต้องมีวิธีการที่เหมาะสม และในการจัดการเรียนรู้ยุค New Normal นี้มีความสัมพันธ์กับการจัดการเรียนรู้แบบ Online ซึ่งจะมีวิธีการ หรือกระบวนการไปในทิศทางเดียวกันจะเห็นได้ว่าองค์ประกอบในการจัดการเรียนรู้นั้นเหมือนกันซึ่ง (Thapanee Thummathar, 2014 อ้างถึงใน กาญจนา บุญภักดี (2563, น.3) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของระบบการเรียนการสอน Online ไว้ดังภาพที่ 2.1

ภาพที่ 2.1 องค์ประกอบของระบบการเรียนการสอน Online

ที่มา: Thapanee Thummathar, 2014 อ้างถึงใน กาญจนา บุญภักดี (2563, น.3)

กล่าวโดยสรุป การเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นบนโลก ได้ส่งผลให้การดำเนินชีวิตของคนเปลี่ยนแปลงไป ในทุกด้าน รวมถึงด้านการศึกษาด้วย โดยยุค New Normal หรือความปกติใหม่ ได้ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนที่ต้องปรับตัวเอง ทั้งผู้เรียน ผู้สอน ต้องมีการเรียนการสอนแบบ Online ก่อให้เกิดการพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนการสอน เช่น การใช้แอปพลิเคชัน หรือโปรแกรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการติดต่อสื่อที่สามารถใช้ได้ทั้งการเรียนการสอน ประชุมทางไกล เป็นต้น

2. แนวคิดกับการศึกษาทางไกล รูปแบบการจัดการเรียนการสอนทางไกล

ประกอบด้วยเนื้อหาเกี่ยวกับ แนวคิดทั่วไปเกี่ยวกับการศึกษาทางไกล แนวคิดเกี่ยวกับ รูปแบบการจัดการเรียนการสอนทางไกล รูปแบบและวิธีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ และรูปแบบการจัดการเรียนการสอนทางไกลของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 แนวคิดทั่วไปเกี่ยวกับการศึกษาทางไกล

2.1.1 แนวคิดของการศึกษาทางไกล

สุมาลี สังข์ศรี (2549) ได้สรุปแนวคิดของการศึกษาทางไกลไว้ ดังนี้ การศึกษาทางไกลตอบสนองต่อปรัชญาการศึกษาตลอดชีวิต ตามปรัชญาการศึกษาตลอดชีวิต (Lifelong education) ถือว่าการศึกษาเป็นปัจจัยที่สำคัญในการดำรงชีวิตอีกปัจจัยหนึ่ง นอกเหนือจากปัจจัยพื้นฐาน ดังนั้น บุคคลจึงควรได้รับการศึกษาอย่างเป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิตของเขาตั้งแต่เกิดจนตาย เพราะการศึกษาจะเป็นปัจจัยที่ช่วยให้บุคคลรู้จักปรับตัว ช่วยในการดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพให้เป็นไปอย่างเหมาะสมสอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมสิ่งแวดล้อมในทุกช่วงอายุของเขา โดยวิธีการของการศึกษาทางไกล ช่วยลดข้อจำกัดของการศึกษาในระบบโรงเรียนการศึกษาในระบบโรงเรียนมีข้อจำกัดหลายด้าน เช่น การจำกัดจำนวนผู้เรียนเนื่องจากมีห้องเรียนมีครู มีวัสดุอุปกรณ์จำกัด จึงสามารถรับผู้เรียนได้ในจำนวนที่จำกัดในแต่ละปี นอกจากนี้ยังมีข้อจำกัดในด้านอายุขัยของผู้เรียน เป็นต้น โดยการศึกษาทางไกลมีประโยชน์และความสำคัญ คือ การศึกษาทางไกลช่วยขยายโอกาสทางการศึกษา โดยการศึกษาทางไกลแล้วสามารถรับผู้เรียนได้ไม่จำกัด ให้โอกาสแก่บุคคลอย่างกว้างขวางทำให้บุคคลไม่ว่าจะอยู่ในสถานภาพใด อยู่ใกล้หรือไกลเพียงใด ประกอบอาชีพใด อายุเท่าใด พื้นฐานความรู้เท่าใด ต่างได้รับโอกาสอย่างเท่าเทียมกัน การศึกษาทางไกลเอื้อต่อสภาพเศรษฐกิจ การศึกษาทางไกลช่วยประหยัดงบประมาณ ค่าใช้จ่ายทั้งในด้านผู้จัดการศึกษาและผู้รับการศึกษา ทางด้านผู้จัดไม่ต้องสร้างสถานศึกษามากมายเพื่อเป็นชั้นเรียน เพราะไม่มีการเรียนแบบชั้นเรียน มีแต่เพียงสถานที่ผลิตสื่อ สถานที่ฝึกอบรมเป็นครั้งคราวเท่านั้น ส่วนด้านผู้เรียนสามารถเรียนอยู่ที่บ้านได้ไม่ต้องเสียค่าเดินทาง ค่าเสื้อผ้า ค่าอาหารหรือค่าที่พัก จะมีค่าใช้จ่ายเฉพาะค่าลงทะเบียนเรียนและค่าลงทะเบียนเรียนและ ค่าสื่อต่างๆ เท่านั้น นับว่าช่วยประหยัดรายจ่ายของผู้เรียนได้อย่างมาก

นอกจากนี้ การศึกษาทางไกลเอื้อต่อผู้ที่ประกอบอาชีพการงานแล้ว ผู้ที่ประกอบอาชีพการงาน แล้วส่วนใหญ่จะไม่มีเวลาว่างที่จะกลับมาเข้าเรียนอีก การศึกษาโดยวิธีทางไกลเป็นการศึกษาที่ เอื้อต่อบุคคลเหล่านี้ ผู้ประกอบอาชีพแล้วสามารถเข้าเรียนได้เพราะสามารถเรียนที่บ้านหรือเรียนระหว่างการทำงานเมื่อเขามีความพร้อม โดยไม่ต้องลาออกจากงาน หรือละทิ้งหน้าที่การงาน

การศึกษาทางไกลเอื้อส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองและให้อิสระในการเรียน การศึกษาทางไกลเป็นการถ่ายทอดความรู้จากผู้สอนไปยังผู้เรียน โดยใช้สื่อประเภทต่างๆ เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ รายการวิทยุกระจายเสียง รายการวิทยุโทรทัศน์ เทปเสียง คอมพิวเตอร์ ฯลฯ ผู้เรียนจะเรียนด้วยตนเองจากสื่อดังกล่าว เป็นการเรียนของแต่ละบุคคล ผู้เรียนจะมีอิสระในการเรียนของตนเอง บริหารเวลาเรียนเอง ควบคุมดูแลการเรียนของตนเองโดยไม่มีครูคอยควบคุม นับว่าเป็นการเรียนแบบนำตนเอง (Self-directed learning) การศึกษาทางไกลสอดคล้องกับจิตวิทยาการเรียนรู้ คือ ผู้เรียนจะเรียนได้เมื่อใดก็ได้ที่ตนมีความพร้อม หรือมีความตั้งใจจะเรียน จะเรียนเร็วหรือช้าได้ตามศักยภาพไม่ต้องรอใคร หรือไม่ต้องให้ใครรอ จะเรียนสถานที่ใดก็ได้ที่คิดว่าสะดวก การเรียนรู้จึงเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา และสถานที่และการศึกษาทางไกลเป็นการนำเอาเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ในการศึกษา เนื่องจากการศึกษาทางไกลเป็นการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ไปยังผู้เรียนโดยอาศัยสื่อต่างๆ ในปัจจุบันนี้สื่อประเภทต่างๆ ได้ถูกนำมาใช้มากมาย แต่เดิมอาจจะมีเพียงสื่อสิ่งพิมพ์ แต่ในระยะต่อมามีการใช้สื่อประสมหลายๆ อย่าง ทั้งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ เทปเสียง วีดิโอ คอมพิวเตอร์ และในปัจจุบันได้นำดาวเทียมมาใช้เป็นสื่อในการจัดการศึกษาทางไกลอีกด้วย ซึ่งสื่อเหล่านี้ช่วยให้การศึกษาเข้าถึงประชาชนอย่างกว้างขวาง และสื่อบางชนิดสามารถทำให้บทเรียนน่าสนใจ

2.1.2 ประโยชน์และข้อจำกัดของการศึกษาทางไกล

การศึกษาทางไกลมีคุณประโยชน์หรือมีจุดเด่นในการที่จะนำมาใช้ในการจัดการศึกษาแก่ทุกกลุ่มเป้าหมายทั้งผู้ที่อยู่ในวัยเรียน ผู้ที่พ้นวัยเรียนมาประกอบอาชีพการงานแล้ว ผู้ใหญ่ ผู้สูงอายุ ในหลายประการดังที่ สุมาลี สังข์ศรี (2549) ระบุไว้ดังนี้

(1) การขยายโอกาสทางการศึกษา การศึกษาทางไกลช่วยให้ประชาชนที่อยู่ห่างไกลจากสถาบันการศึกษา ห่างไกลจากตัวเมือง ผู้ที่อยู่ในชนบทได้มีโอกาสศึกษาเล่าเรียน ได้มีโอกาสเข้าถึงการศึกษา

(2) การสร้างความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา การศึกษาทางไกลช่วยให้บุคคลได้รับโอกาสในการศึกษาอย่างเท่าเทียมกันไม่ว่าจะเป็นบุคคลวัยใด อาชีพใด เพศใด อยู่ใกล้หรือไกลเพียงใด มีโอกาสทางการศึกษาอย่างเสมอภาคกัน

(3) การให้อิสระแก่ผู้เรียน การศึกษาทางไกลให้ผู้เรียนได้อย่างอิสระ ไม่มีการบังคับ หรือควบคุมว่าต้องศึกษาในช่วงใด ผู้เรียนสามารถจัดเวลาของตนเองว่าจะศึกษาช่วงใด ไม่ต้องรอผู้อื่นพร้อมเมื่อไรก็สามารถศึกษาได้ ผู้เรียนจะกำหนดเวลาเรียน กำหนดกิจกรรมต่างๆ ของตนเอง ควบคุมตนเอง และไม่ต้องไปศึกษาที่สถานศึกษาสามารถศึกษาที่บ้านของตนเอง

(4) การศึกษาทางไกลเอื้อต่อผู้ที่ประกอบอาชีพการงานแล้ว เพราะการเรียนโดยวิธีของการศึกษาทางไกล ผู้เรียนสามารถจะเรียนได้ที่บ้านหรือที่ทำงาน โดยไม่ต้องมาเข้าชั้นเรียนแต่จะเรียนจากสื่อด้วยตนเอง จะเรียนเวลาใดก็ได้ที่สะดวก

(5) สามารถจัดการศึกษาให้แก่กลุ่มเป้าหมายได้เป็นจำนวนมากในคราวเดียวกัน การจัดการศึกษาโดยวิธีการศึกษาทางไกล สามารถรับผู้เรียนได้ไม่จำกัดจำนวน ผู้ใฝ่สนใจ และมีคุณสมบัติตามที่กำหนดก็สามารถรับได้ทั้งหมด

(6) การประหยัดค่าใช้จ่ายของผู้เรียน การศึกษาโดยวิธีการศึกษาทางไกล ช่วยประหยัด ค่าใช้จ่ายเพราะผู้เรียนไม่ต้องเดินทางมาเรียนยังสถาบันการศึกษา สามารถเรียนอยู่ที่บ้าน หรือในสถานที่ที่สะดวก ทำให้ไม่ต้องมีค่าใช้จ่ายในการเดินทาง การแต่งกาย ค่าใช้จ่ายอื่นๆ ในการเข้ามาเรียน

(7) มีการวางแผน การเตรียมการอย่างเป็นระบบ การจัดการศึกษาด้วยวิธีการศึกษา ทางไกล จะมีการวางแผนอย่างเป็นระบบทุกขั้นตอน ตั้งแต่การพัฒนาหลักสูตร การผลิตสื่อ การส่งสื่อไปยังผู้เรียน และการติดตามประเมินผล การผลิตสื่อการสอนดำเนินการโดยผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิ

(8) ส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต การจัดการศึกษาด้วยวิธีการศึกษาทางไกล นั้น ช่วยให้ผู้ที่สนใจสามารถศึกษาหาความรู้ในเวลาใดก็ได้ที่มีเวลา หรือมีความพร้อม ไม่ว่าจะอยู่ในวัยใดก็สามารถศึกษาได้ตลอดชีวิต

กล่าวโดยสรุป การศึกษาทางไกลตอบสนองต่อปรัชญาการศึกษาตลอดชีวิตตามปรัชญา การศึกษาตลอดชีวิต การเรียนรู้จึงเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา และสถานที่ การจัดรูปแบบการศึกษาทางไกล โดยยึดผู้เรียน

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนการสอนทางไกล

แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนการสอนทางไกลประกอบด้วยเนื้อหาเกี่ยวกับ รูปแบบการจัดการศึกษาทางไกล รูปแบบและวิธีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ และรูปแบบการจัดการเรียนการสอนทางไกลของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.2.1 รูปแบบการจัดการศึกษาทางไกล

การศึกษาทางไกลสามารถจัดกลุ่มได้เป็น 3 รูปแบบ ซึ่งขึ้นอยู่กับว่าจะใช้เกณฑ์ใดในการจัด ดังต่อไปนี้ (สุมาลี สังข์ศรี, 2549, น.36-40)

1) การจัดรูปแบบการศึกษาทางไกลโดยยึดผู้เรียน รูปแบบการศึกษาทางไกลที่ ยึดผู้เรียนเป็นหลัก สามารถแบ่งได้เป็น 3 ลักษณะ คือ

(1) การศึกษาทางไกลแบบเดี่ยว (Single mode) เป็นการจัดการศึกษา ทางไกลที่ไม่มีชั้นเรียน กลุ่มผู้เรียน คือ ผู้ที่ศึกษาด้วยตนเองจากสื่อที่บ้านหรือสถานที่อื่นๆ ที่สะดวก โดยไม่ต้องเข้าชั้นเรียน

(2) การศึกษาทางไกลแบบทวิ (Dual mode) หรือนักการศึกษาบางกลุ่มใช้ว่าแบบคู่ขนาน เป็นการจัดการศึกษาทางไกลที่มีนักศึกษา 2 ประเภท คือ นักศึกษาที่เรียนแบบชั้นเรียน และนักศึกษาที่เรียนด้วยตนเองด้วยวิธีทางไกล (ไม่ต้องเข้าชั้นเรียน)

(3) การศึกษาทางไกลแบบตรี (Triple mode) หรือนักศึกษาบางกลุ่มใช้ว่าแบบผสมผสาน เป็นการจัดการศึกษาทางไกลที่มีนักศึกษา 3 ประเภท คือ แบบชั้นเรียน แบบเรียนด้วยตนเองที่บ้าน และผู้ที่มาเข้าชั้นเรียนบ้าง เรียนเองบ้างตามความพร้อม

ซึ่งสอดคล้องกับ นิคม ทาแดง และชนิดา พิทักษ์สุษดี (2534) ได้อธิบายรายละเอียดของรูปแบบการศึกษาทางไกลแต่ละรูปแบบ สรุปได้ดังนี้

(1) การศึกษาทางไกลแบบเดี่ยว (Single mode) อาจเรียกอีกอย่างว่า การศึกษาทางไกลแบบเปิด เป็นการศึกษาที่แท้จริง ผู้เรียนจะเรียนจากสื่อประเภทต่างๆ ไม่มีการเรียนแบบชั้นเรียน และที่เรียกว่าการศึกษาทางไกลแบบเปิดเพราะเปิดด้านจำนวนผู้เรียน (รับโดยไม่จำกัด) เปิดด้านคุณสมบัติของผู้เรียนเปิดด้านสถานที่เรียน (เรียนที่ใดก็ได้ ที่บ้าน ที่ทำงาน) และเปิดด้านวิธีเรียน (ผู้เรียนกำหนดวิธีเรียน และเวลาเรียนได้ด้วยตนเอง) การศึกษาทางไกลแบบนี้ สื่อเป็นปัจจัยที่สำคัญมากเพราะผู้เรียนเรียนจากสื่อประเภทต่างๆ การผลิตสื่อจึงมีการวางแผนและดำเนินการอย่างเป็นระบบโดยทีมผู้เชี่ยวชาญ ส่วนใหญ่จะเป็นลักษณะของสื่อประสม โดยมีสื่อใดสื่อหนึ่งเป็นสื่อหลัก และมีสื่ออีกหลายชนิดเป็นสื่อเสริม เช่น สื่อสิ่งพิมพ์เป็นหลัก และมีรายการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ เทปเสียง วีซีดี บทเรียนทางคอมพิวเตอร์ การสอนเสริมหรือการติวเป็นสื่อเสริม เป็นต้น

(2) การศึกษาทางไกลแบบคู่หรือคู่ขนาน (Dual mode) เป็นการจัดการศึกษาในลักษณะที่เดิมสถาบันการศึกษาจัดการศึกษาแบบชั้นเรียนอยู่ แต่ด้วยความต้องการทางการศึกษามีมากขึ้น สถาบันการศึกษาต้องการจะสนองความต้องการของประชาชนให้ทั่วถึง จึงได้นำวิธีการศึกษาทางไกลมาจัดคู่ขนานไปกับการศึกษาในระบบชั้นเรียน หลักสูตรแต่ละหลักสูตรจะจัดการศึกษาคู่ขนานไปกับการศึกษาในระบบชั้นเรียน หลักสูตรแต่ละหลักสูตรจะจัดการศึกษาทั้งแบบชั้นเรียน และแบบทางไกลให้ผู้เรียนเลือกลงทะเบียนเรียนได้

(3) การศึกษาทางไกลแบบตรีหรือแบบผสมผสาน (Triple mode) แบ่งออกเป็น 3 แบบ ย่อยๆ คือ

(ก) การศึกษาทางไกลแบบตลาดวิชา (Academic market place) สถาบันการศึกษาจะจัดการศึกษาในหลักสูตรต่างๆ ทั้งแบบชั้นเรียน และแบบทางไกล (คือ สอบผ่านสื่อประเภทต่างๆ) ผู้เรียนสามารถจะเรียนได้ทั้งแบบชั้นเรียน และเรียนจากสื่อที่บ้านผสมผสานกัน โดยไม่ต้องเลือกเพียงแบบใดแบบหนึ่งเท่านั้น

(ข) จัดแบบเครือข่ายสหการ ในลักษณะนี้จะมีสถาบันอุดมศึกษาหลัก (หรือแม่ข่าย) อยู่ 1 สถาบัน และสถาบันหลักนี้จะเชิญชวนสถาบันอื่นที่จัดการเรียนการสอนด้วยวิธี

ทางไกล (จะเป็นทางไกลแบบมหาวิทยาลัยเปิด หรือแบบคู่ขนานก็ได้) มาเป็นเครือข่าย แล้วเปิดให้ ผู้สนใจ/ ผู้เรียน เลือกลงทะเบียนวิชาต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยที่เป็นเครือข่าย ให้เป็นหลักสูตรตามที่ มหาวิทยาลัยแม่ข่ายกำหนด เมื่อผู้เรียนเรียนครบทุกวิชาตามหลักสูตรก็จะได้รับปริญญาที่ออกโดย สถาบันแม่ข่าย

(ค) แบบไร้พรมแดน (*Borderless*) เป็นลักษณะที่สถาบันออกแบบหลักสูตร และการเรียนการสอนให้นักศึกษาต้องเรียนทั้งแบบชั้นเรียนในบางช่วง เรียนจากสื่อต่างๆ ในบางช่วง และเรียนทั้งชั้นเรียนแบบแบบทางไกลในบางช่วง

2) การจัดรูปแบบการศึกษาทางไกลโดยยึดระบบการถ่ายทอด จำแนกเป็น 7 รูปแบบ คือ

(1) การศึกษาภายนอก (*External studies*) เป็นระบบที่เปิดโอกาสให้นักศึกษาของสถาบันการศึกษาอื่นมาศึกษา และสอบข้อสอบของมหาวิทยาลัยที่เป็นเจ้าของหลักสูตรได้ เมื่อสอบได้ครบตามหลักสูตรจะได้ประกาศนียบัตรหรือปริญญาบัตรของสถาบันเจ้าของหลักสูตร

(2) การศึกษาแบบขยายสาขา (*Extension studies*) เป็นการขยายโอกาสให้นักศึกษาที่อยู่ห่างไกลจากสถาบันแม่ ได้ศึกษาจากสื่อต่างๆ มีการจัดตั้งสาขาขึ้นตามเมืองต่างๆ ของประเทศให้นักศึกษาติดต่อไป

(3) การศึกษาแบบในและนอกวิทยาเขต (*Extra-mural studies หรือ On-off campus*) เป็นระบบที่มีทั้งนักศึกษาแบบชั้นเรียน (*On-campus*) และนักศึกษาที่เรียนด้วยตนเอง (*Off-campus*)

(4) การศึกษาทางไปรษณีย์ (*Correspondence Studies*) ผู้เรียนจะเรียนที่บ้าน โดยสถาบันส่งเอกสารไปให้ทางไปรษณีย์ และอาจมีสื่อเสริมอื่นๆ ด้วยต่อมาได้ใช้คำว่า การศึกษาทางไกลแทน

(5) การศึกษาแบบตลาดวิชา (*Open Admission Program*) มีนักศึกษา 3 กลุ่ม คือ ผู้ที่มาเข้าชั้นเรียนได้ ผู้ที่ศึกษาด้วยตนเอง และผู้ที่มาเข้าชั้นเรียนบ้าง ศึกษาด้วยตนเองบ้าง

(6) การศึกษาแบบมหาวิทยาลัยเปิด (*Open University System*) ผู้เรียนจะเรียน ด้วยตนเองจากชุดการสอน โดยไม่ต้องเข้าชั้นเรียนแต่อาจมีการพบผู้สอนในลักษณะของการสอนเสริม การอบรมบ้าง

(7) การเรียนระบบเปิด (*Open Learning System*) เป็นลักษณะของการจัดตั้งสถาบันขึ้น อาจเรียกว่า สถาบันการเรียนรู้แบบเปิด (เช่น ในแคนาดา) สถาบันจะเป็นตัวแทนจัดหาโปรแกรมการเรียนจากสถาบันต่างๆ มาให้โดยสถาบันอาจไม่ต้องมีหลักสูตรของตนเอง ผู้สนใจสมัครเข้าเรียนได้โดยเรียนจากสื่อตามที่กำหนดเมื่อเรียนจนจะได้รับประกาศนียบัตรหรือปริญญาจากสถาบันต่างๆ ที่เป็นเจ้าของหลักสูตร

3) การจัดรูปแบบการศึกษาทางไกลโดยยึดโครงสร้างสื่อการศึกษา สามารถแบ่งได้เป็น 3 รูปแบบหลัก คือ

(1) รูปแบบที่ยึดสื่อสิ่งพิมพ์เป็นสื่อแกนกลาง สื่อสิ่งพิมพ์เป็นสื่อหลักและอาจมีสื่ออื่น เช่น วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ เทปเสียง การสอนเสริม การฝึกปฏิบัติเป็นสื่อเสริม เป็นต้น

(2) รูปแบบที่ยึดสื่อแพร่เสียงและภาพเป็นสื่อกลาง โดยมีสื่อประเภทรายการวิทยุกระจายเสียง รายการวิทยุโทรทัศน์ เป็นสื่อหลัก แล้วมีสื่ออื่น เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ เทปเสียง ภาพชุด การสอนเสริมเป็นสื่อเสริม เป็นต้น

(3) รูปแบบที่ยึดสื่อคอมพิวเตอร์เป็นสื่อแกนกลาง โดยใช้คอมพิวเตอร์เป็นสื่อหลักในการถ่ายทอดเนื้อหาในลักษณะต่างๆ แล้วใช้สื่ออื่นๆ เสริม เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ การสอนเสริม การฝึกปฏิบัติ เป็นต้น

2.3 รูปแบบและวิธีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่

การจัดรูปแบบการเรียนการสอนทางไกลให้มีประสิทธิภาพ ผู้ที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและการเรียนรู้แบบบูรณาการ ดังจะได้กล่าวรายละเอียดต่อไปนี้

2.3.1 การเรียนรู้ของผู้ใหญ่

การเรียนรู้ของผู้ใหญ่ (Adult learning) แตกต่างจากการเรียนรู้ของเด็ก เพราะผู้ใหญ่มีประสบการณ์มากกว่า ดังนั้นการเรียนการสอนต้องยึดหลักให้ตอบสนองต่อธรรมชาติของผู้ใหญ่ นั่นคือ ต้องรู้หลักการศึกษาคือผู้ใหญ่ ซึ่งโนลส์ (Knowles, 1980, น. 2) เรียกว่าการศึกษาผู้ใหญ่นี้ว่า แอนดราโกยี (Andragogy) และ อาซัญญา รัตนอุบล (2542, น. 3) ได้ให้คำนิยามไว้ว่าเป็น “ศิลป์และศาสตร์ในการช่วยให้ผู้ใหญ่เกิดการเรียนรู้” ซึ่งประกอบด้วย

1) มโนทัศน์หรือแนวคิดของผู้เรียน ผู้ใหญ่จะมีลักษณะที่เติบโต ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ มีวุฒิภาวะสูง มโนทัศน์ต่อตนเอง จะพัฒนาจากการพึ่งพาผู้อื่นไปเป็นการนำตนเองเป็นตัวของตัวเอง

2) ประสบการณ์ของผู้เรียน ผู้ใหญ่มีวุฒิภาวะมากขึ้น มีประสบการณ์อย่างกว้างขวางที่จะเป็นแหล่งทรัพยากรอันมีค่าของการเรียนรู้ ขณะเดียวกันก็จะมีพื้นฐานเปิดกว้างที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ

3) ความพร้อมที่จะเรียน ผู้ใหญ่มีความพร้อมที่จะเรียน เมื่อรู้สึกว่าเป็นสิ่ง “จำเป็น” ต่อบทบาทและสถานภาพทางสังคมของตน

4) *แนวทางการเรียนรู้* ผู้ใหญ่จะยึดปัญหาเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ มุ่งนำความรู้ไปใช้ทันที

2.3.2 ธรรมชาติการเรียนรู้ของผู้ใหญ่

หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สำนักงาน ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงศึกษาธิการ (2551, น.111-112) ได้อธิบายว่า การเรียนรู้ของผู้ใหญ่แตกต่างจากการเรียนรู้ของเด็ก เนื่องจากผู้ใหญ่มีธรรมชาติการเรียนรู้ดังนี้

1) *ความต้องการเรียนรู้* ผู้ใหญ่ต้องการรู้เหตุผลในการเรียนรู้และจะเรียนรู้ก็ต่อเมื่อต้องการจะเรียน เนื่องจากผู้ใหญ่รู้ว่า ตนเองมีความรับผิดชอบต่อผลของการตัดสินใจของตนเองได้ ก่อนการเรียนรู้ผู้ใหญ่มักจะต้องการรู้ว่า เพราะเหตุใดหรือทำไมจึงจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้ เขาจะได้รับประโยชน์อะไร และจะสูญเสียประโยชน์อะไรถ้าไม่ได้เรียน

2) *ลักษณะการเรียนรู้* ผู้ใหญ่สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต เนื่องจากมีประสบการณ์ชีวิตทำให้สามารถรับรู้ใช้เป็นรากฐานการได้รับความรู้เพิ่มเติม แต่การเปลี่ยนแปลงทางชีววิทยาอาจมีผลกระทบต่อการเรียนรู้แม้ผู้ใหญ่จะสามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต ก็อาจจะต้องพิจารณาการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายเพื่อวางแผนการเรียนรู้ นอกจากนั้น ผู้ใหญ่ต้องการที่จะชี้แนะตนเองมากกว่าจะให้ผู้สอนมาชี้แนะ การสอนควรเป็นแบบแนะแนวหรือแลกเปลี่ยนเรียนรู้มากกว่า ดังนั้นบทบาทของผู้สอนควรจะเป็นผู้อำนวยการอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ (facilitator)

3) *บทบาทประสบการณ์ของผู้เรียน* ประสบการณ์เป็นสิ่งที่ทำให้ผู้ใหญ่มีความแตกต่างระหว่างบุคคล ดังนั้น ในการจัดกิจกรรม ผู้สอนควรคำนึงถึงด้านความแตกต่างระหว่างบุคคลด้วย ควรใช้เทคนิคต่างๆ ที่เน้นการเรียนรู้โดยอาศัยประสบการณ์ เช่น การอภิปรายกลุ่ม กิจกรรมแก้ปัญหา กรณีศึกษา เป็นต้น

4) *แนวโน้มในการเรียนรู้* การเรียนรู้ของผู้ใหญ่จะมุ่งเน้นไปที่ชีวิตประจำวันหรือเนื้องานหรือการแก้ปัญหา มากกว่า นั่นคือ ผู้ใหญ่จะสนใจเรียนรู้ในสิ่งที่สามารถช่วยในการทำงานของเขาดีขึ้น หรือช่วยการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน การจัดหลักสูตรควรอาศัยสถานการณ์ต่าง ๆ รอบตัวเขา

5) *บรรยากาศในการเรียนรู้* ผู้ใหญ่จะเรียนรู้ได้ดีกว่าในบรรยากาศที่มีการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ทั้งทางกายภาพ เช่น การจัดแสงสว่าง อุณหภูมิที่พอเหมาะ การจัดที่นั่งที่เอื้อต่อการมีปฏิสัมพันธ์กัน และมีบรรยากาศของการยอมรับในความแตกต่างในทางความคิดและประสบการณ์ที่แตกต่างกันของแต่ละคน มีความเคารพซึ่งกันและกัน มีอิสระภาพในการแสดงออก

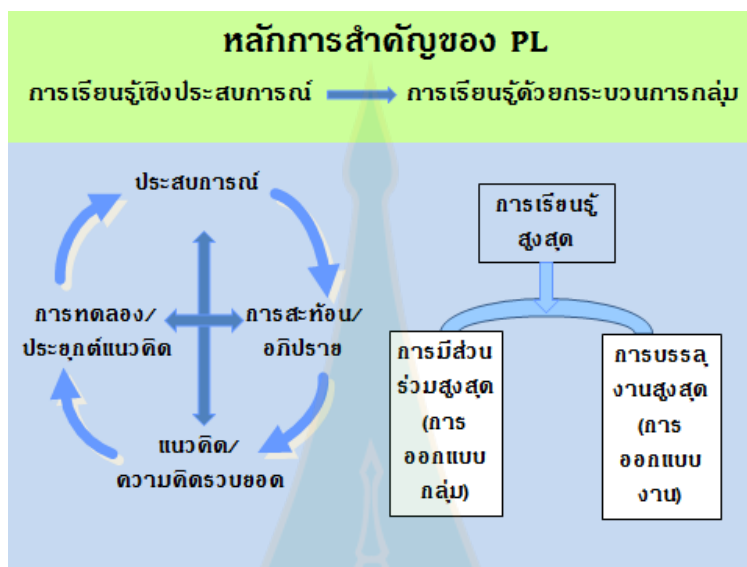
2.3.3 การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

พรทิพย์ อุตมสิน (2555, น.10-59 – 10-61) ได้อธิบายการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

1) *ความหมาย* การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning: PL) เป็นการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ตัดสินใจเลือกบทเรียนที่ต้องการเรียนรู้ มีส่วนร่วมในจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทุกขั้นตอน ฝึกปฏิบัติการวางแผน การทำกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันและทำรายงานผลการเรียนรู้

2) *แนวคิด* การเรียนรู้ของบุคคลเป็นกระบวนการสร้างความรู้ด้วยตัวของผู้เรียนเอง โดยมีวิทยากรหรือผู้สอนจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เอื้ออำนวยให้เกิดการสร้างความรู้มากกว่าการถ่ายทอดความรู้จากวิทยากรสู่ผู้เรียนแต่เพียงอย่างเดียว ดังนั้นกระบวนการสร้างความรู้จึงต้องอ้างอิงจากประสบการณ์ของผู้เรียน โดยผู้เรียนเป็นฝ่ายกระทำ อันจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่การเรียนรู้ใหม่ๆอย่างต่อเนื่อง (พลวัตรของการเรียนรู้) เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนด้วยกันเองและระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน ทำให้เกิดการขยายตัวของเครือข่ายความรู้ที่ทุกคนมีอยู่ออกไปอย่างกว้างขวาง โดยอาศัยการแสดงออกทางการพูดและการเขียนเป็นเครื่องมือในการแลกเปลี่ยน การวิเคราะห์ และสังเคราะห์ความรู้

3) *หลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม* หลักการสำคัญของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม คือ การผสมผสานระหว่าง การเรียนรู้เชิงประสบการณ์กับกระบวนการ เพราะในแต่ละองค์ประกอบของวงจรการเรียนรู้เชิงประสบการณ์นั้น ผู้เรียนแต่ละคนซึ่งมีประสบการณ์ติดตัวมา จะสามารถใช้ประสบการณ์ของตนเองให้เกิดประโยชน์สูงสุด หรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ตลอดจนทดลองใช้ความรู้ที่เรียนมาไปสู่การปฏิบัติได้ดั่งนั้น ต้องผ่านกระบวนการกลุ่ม ฉะนั้นการให้ผู้เรียนได้ทำงานเป็นกลุ่ม จะทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน และช่วยกันทำงานให้บรรลุผลสำเร็จได้ด้วยดี ดังภาพที่ 2.2

ภาพที่ 2.2 หลักการสำคัญของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม
ที่มา : พรทิพย์ อุดมสิน (2555,น. 10-60)

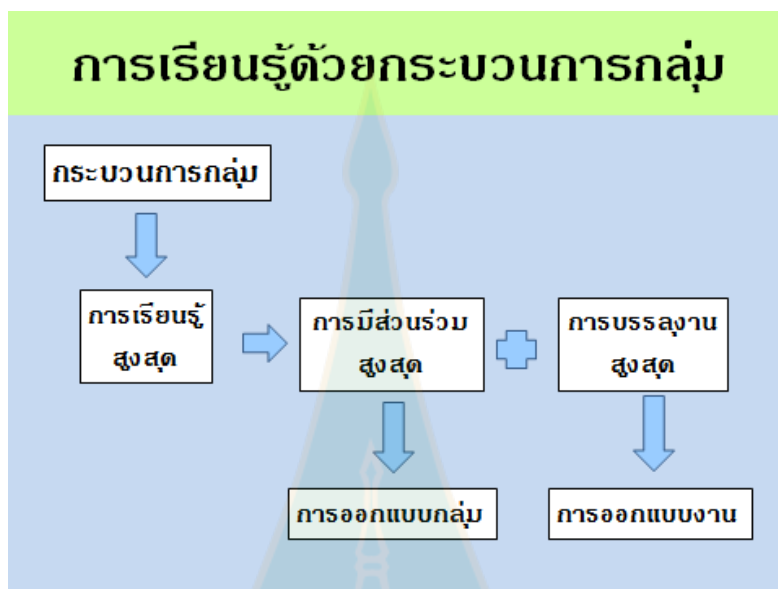
หลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย

(1) การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ เป็นการเรียนรู้ที่ผู้สอนมุ่งเน้นให้ผู้เรียนสร้างความรู้จากประสบการณ์เดิม มีลักษณะสำคัญ 5 ประการ ดังนี้

- ก) เป็นการเรียนรู้ที่อาศัยประสบการณ์ของผู้เรียน
- ข) ทำให้เกิดการเรียนรู้ใหม่ๆ ที่ท้าทายอย่างต่อเนื่อง และเป็นการเรียนรู้เชิงรุก (active learning) คือ ผู้เรียนต้องทำกิจกรรมตลอดเวลา ไม่ได้นั่งฟังการบรรยายอย่างเดียว
- ค) มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนด้วยกันเอง และระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน
- ง) ปฏิสัมพันธ์ที่มีทำให้เกิดการขยายตัวของเครือข่ายความรู้ที่ทุกคนมีอยู่ ออกไปอย่างกว้างขวาง

จ) อาศัยการสื่อสารทุกรูปแบบ เช่น การพูด หรือการเขียน การวาดรูป การแสดงบทบาทสมมติ ซึ่งเอื้ออำนวยให้เกิดการแลกเปลี่ยน การวิเคราะห์ และสังเคราะห์การเรียนรู้

(2) การเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่ม จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนสูงสุด ซึ่งเกิดจากการมีส่วนร่วมสูงสุดและทำให้การบรรลุงานสูงสุด สำหรับการมีส่วนร่วมสูงสุดของผู้เรียนขึ้นอยู่กับวิธีการออกแบบกลุ่ม ซึ่งมีตั้งแต่กลุ่มเล็กสุด คือ 2 คน จนกระทั่งกลุ่มใหญ่ ซึ่งกลุ่มแต่ละประเภทมีข้อดี และข้อจำกัดต่างกัน ผู้เรียนทุกคนควรมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมของแต่ละองค์ประกอบ ฉะนั้นผู้สอนจึงต้องพิจารณาตามจำนวนผู้เรียน ส่วนการจะทำให้กลุ่มผู้เรียนบรรลุงานสูงสุดได้ ขึ้นอยู่กับวิธีการออกแบบงาน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ผู้สอนจะต้องจัดทำเป็นใบงานที่กำหนดให้กลุ่มหรือผู้เรียนทำกิจกรรมให้บรรลุตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ในแผนการสอน ดังภาพที่ 2.3

ภาพที่ 2.3 การเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่ม

ที่มา: พรทิพย์ อุดมสิน (2555, น. 10-61)

2.3.4 การเรียนรู้แบบบูรณาการ

พรทิพย์ อุดมสิน (2555, น.10-62 – 10-64) ได้อธิบายการเรียนรู้แบบบูรณาการไว้ดังนี้

1) *ความหมาย* การเรียนรู้แบบบูรณาการเป็นการเรียนรู้ที่นำเอาศาสตร์สาขาวิชาต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันมาผสมผสานเข้าด้วยกันให้กลมกลืนเป็นเนื้อเดียวกัน หรืออาจจะผสมผสานวิธีการและการใช้สื่ออุปกรณ์เข้าด้วยกัน จนมีความสมบูรณ์ครบถ้วนในตัวเอง เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้อง ส่งเสริมให้เกิดทักษะและความสามารถในการแก้ปัญหา

2) *ความจำเป็นในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ* มีดังนี้

(1) *ชีวิตจริงบูรณาการ การแก้ปัญหาจึงใช้ความรู้องค์รวม* สิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิตจริงไม่ได้จำกัดว่าจะเกี่ยวข้องกับสาขาวิชาใดสาขาวิชาหนึ่งโดยเฉพาะ หรือวิถีชีวิตจริงของบุคคลมีเรื่องราวต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ไม่ได้แยกออกจากกันเป็นเรื่อง ๆ ตัวอย่างเช่น การเกิดอุทกภัยเพียงเหตุการณ์เดียว แต่ก่อให้เกิดผลกระทบหลายอย่าง เช่น บ้านเรือนไร่นาเสียหาย ธุรกิจหยุดชะงัก โรงเรียนและสถานที่ต่าง ๆ ต้องหยุดงาน ก่อให้เกิดความเดือดร้อนหลายประการ ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ จำเป็นจะต้องใช้ความรู้และทักษะจากหลาย ๆ สาขาวิชา มาร่วมกันแก้ปัญหา ไม่มีหลักสูตรวิชาใดเพียงวิชาเดียวที่สำเร็จรูปและสามารถนำไปใช้แก้ปัญหาทุกอย่างที่เกิดขึ้นในชีวิตจริงได้ แต่การเรียนรู้เนื้อหาวิชาต่าง ๆ ในลักษณะเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างวิชา และความสัมพันธ์ของวิชาต่าง ๆ เหล่านี้กับวิชาจริง

(2) การเชื่อมโยงศาสตร์ทำให้เกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ การเรียนรู้ที่สัมพันธ์เชื่อมโยงความคิดรวบยอดจากหลาย ๆ สาขาวิชาเข้าด้วยกัน ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย มีประโยชน์หลายอย่าง ที่สำคัญที่สุดคือช่วยให้เกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ (transfer of learning) การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการจะช่วยให้ผู้เรียนเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนเข้ากับชีวิตจริง โดยเรียนรู้ในสิ่งที่ใกล้ตัวแล้วขยายกว้างไกลตัวออกไป ทำให้ผู้เรียนจะเรียนรู้ได้ดีขึ้นและเรียนรู้อย่างมีความหมาย ในทางกลับกันก็จะสามารถเชื่อมโยงเรื่องของชีวิตจริงภายนอกห้องเรียนเข้ากับสิ่งที่เรียนได้ ทำให้ผู้เรียนเข้าใจว่า สิ่งที่ตนเรียนมีประโยชน์หรือนำไปใช้จริงได้

(3) สารในหลักสูตรมีความซ้ำซ้อนและหลากหลาย หลักสูตรและการเรียนรู้แบบบูรณาการมีประโยชน์ในการจัดความซ้ำซ้อนของเนื้อหาต่าง ๆ ในหลักสูตร ในปัจจุบันมีความรู้และข้อมูลต่าง ๆ เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้มีเรื่องที่ต้องเรียนรู้เพิ่มขึ้นจำนวนมากมาในแต่ละปี จึงจำเป็นที่จะต้องเลือกสาระที่สำคัญและจำเป็นให้ผู้เรียนในเวลาที่เหมาะสม ทำให้การเรียนรู้แบบบูรณาการโดยการนำเนื้อหาวิชาต่าง ๆ ที่ใกล้เคียงกัน หรือเกี่ยวข้องกัน มาเชื่อมโยงกัน เพื่อให้ผู้เรียนรู้อย่างมีความหมาย ลดความซ้ำซ้อนเชิงเนื้อหาวิชา ลดเวลา แบ่งเบาภาระของผู้สอน มีความสำคัญมากกว่าที่ต่างวิชาต่างเพิ่มเนื้อหาเข้าไปในหลักสูตรของตน

(4) การตอบสนองพหุปัญญา การเรียนรู้แบบบูรณาการสามารถตอบสนองต่อความสามารถของผู้เรียนซึ่งมีหลายด้าน เช่น ภาษาศาสตร์ คณิตศาสตร์ การมองเห็นที่ ความคล่องของร่างกาย และความเคลื่อนไหวดนตรี สังคมหรือมนุษยสัมพันธ์และความรู้และความเข้าใจตนเอง ซึ่งรวมเรียกว่า “พหุปัญญา” และสนองต่อความสามารถที่จะแสดงออกและตอบสนองทางอารมณ์

(5) ความสอดคล้องกับทฤษฎีการสร้างความรู้โดยผู้เรียน การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการสอดคล้องกับทฤษฎีการสร้างความรู้โดยผู้เรียน (constructivism) ซึ่งกำลังได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางในวงการศึกษานี้ที่กำลังแพร่หลายในปัจจุบัน

3) วัตถุประสงค์ของการเรียนรู้แบบบูรณาการ มีดังนี้

(1) เพื่อให้ผู้เรียนได้รับสาระความรู้แบบองค์รวมที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กันจากหลากหลายสาขาวิชา

(2) เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะกระบวนการเรียนรู้ต่าง ๆ เช่น ทักษะกระบวนการกลุ่ม ทักษะการคิด ฯลฯ

(3) เพื่อส่งเสริมความสามารถของผู้เรียนที่มีความแตกต่างกันในด้านต่าง ๆ ที่เรียกว่า พหุปัญญา

(4) เพื่อให้ผู้เรียนสามารถแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและนำความรู้ไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้

4) **หลักสำคัญของการบูรณาการ** มี 5 ประการ ดังนี้

(1) **การเชื่อมโยง** เป็นการนำสิ่งหนึ่งหรือหลายสิ่งมาเชื่อมโยงกับสิ่งหนึ่งที่อยู่
อยู่ในลักษณะแกนกลาง ทำให้เกิดเครือข่ายที่แสดงความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

(2) **การรวมกัน** เป็นการนำสิ่งต่างๆ ตั้งแต่ 2 สิ่งขึ้นไปมารวมกัน เพื่อให้
เกิดความสมบูรณ์ขึ้นกว่าเดิมและสามารถปรับใช้ประโยชน์จากสิ่งต่างๆ เหล่านั้นรวมกันได้

(3) **การประสาน** เป็นการทำให้สิ่งต่างๆ ที่ทำหน้าที่เฉพาะอย่าง ประสาน
สอดคล้องกับสิ่งอื่นๆ อย่างกลมกลืน เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายเดียวกัน

(4) **การผนวก** เป็นการผสมผสานสิ่งหนึ่งเข้ากับอีกสิ่งหนึ่งอย่างสมบูรณ์
และทำให้สิ่งที่อยู่ ในภาพรวมดีขึ้นกว่าส่วนที่แยกกันอยู่

(5) **การเติมเต็ม** เป็นการเพิ่มเติมสิ่งที่บกพร่องหรือขาดหายไป ให้สมบูรณ์ขึ้น

5) **หลักการเรียนรู้แบบบูรณาการ** การเรียนรู้แบบบูรณาการมีหลักการที่ควร
พิจารณา ดังนี้

(1) **เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้** การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดย
เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ คือ กิจกรรมการเรียนรู้ใด ๆ จะต้องพิจารณาถึงการให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของ
การเรียนรู้ ไม่ใช่ผู้สอนหรือวิทยากรเป็นศูนย์กลาง

(2) **จัดประสบการณ์ตรงให้ฝึกปฏิบัติจริง** เพราะผู้เรียนจะเรียนรู้ได้ดี เมื่อมี
โอกาสได้ฝึกปฏิบัติจริง และเป็นเรื่อง que ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ตรงในเรื่องนั้น ๆ

(3) **จัดบรรยากาศส่งเสริมให้มีโอกาสและกล้าคิด กล้าทำ** โดยเปิดโอกาส
อำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนได้แสดงออก พูดคุย ซักถามได้อย่างสะดวก

(4) **จัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนร่วมคิด ทำ และทำงานเป็นกลุ่ม** เพราะ
การเรียนรู้ที่ดี คือการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมให้แก่ผู้เรียน คือ ผู้เรียนได้คิด ได้แลกเปลี่ยน
ประสบการณ์และได้ทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม

(5) **จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้สามารถนำไปใช้จริงอย่างมีความสุข** โดย
เรื่อง que จัดการเรียนรู้ ควรจะเป็นเรื่อง que ผู้เรียนสามารถนำไปปรับใช้ได้จริงในชีวิตอย่างมีความสุข
หรือเป็นเรื่อง que ช่วยในการแก้ไขปัญหาที่ผู้เรียนประสบอยู่ได้

(6) **เน้นปลูกจิตสำนึกค่านิยมความดี และสร้างวิสัยทัศน์** กิจกรรมการเรียนรู้
ควรเน้นการปลูกจิตสำนึก ค่านิยมที่ดีงาม ถูกต้องแก่ผู้เรียน รวมทั้งการสร้างวิสัยทัศน์ให้แก่ผู้เรียน
ด้วย

6) **ลักษณะสำคัญของการเรียนรู้แบบบูรณาการ** มีดังนี้

(1) **การบูรณาการเชิงเนื้อหาหรือบูรณาการระหว่างเนื้อหาวิชาต่าง ๆ** เป็น
การนำเนื้อหาสาระ ประเด็นความรู้ หรือองค์ความรู้ที่อาจจะมีลักษณะคล้ายคลึงกัน สัมพันธ์กัน หรือ

ต่อเนื่องกัน มาเชื่อมโยงหรือบูรณาการเข้าด้วยกัน จะช่วยให้มีความเข้าใจในเนื้อหาต่างๆ ได้อย่างชัดเจนและครอบคลุมกัน ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนรู้เกิดความรู้ เจตคติ และการกระทำที่เหมาะสมกับความต้องการ ความสนใจและปัญหาที่สนใจ

(2) *การบูรณาการเชิงวิธีการ* เป็นการนำเทคนิคและวิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย มาบูรณาการเข้าด้วยกัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการเรียนรู้

(3) *การบูรณาการระหว่างความรู้กับกระบวนการเรียนรู้* เป็นการนำความรู้ที่มีหลากหลาย มาบูรณาการกับกระบวนการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน โดยพิจารณาจัดเนื้อหาการเรียนรู้อย่างเหมาะสม ให้เหมาะกับกระบวนการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

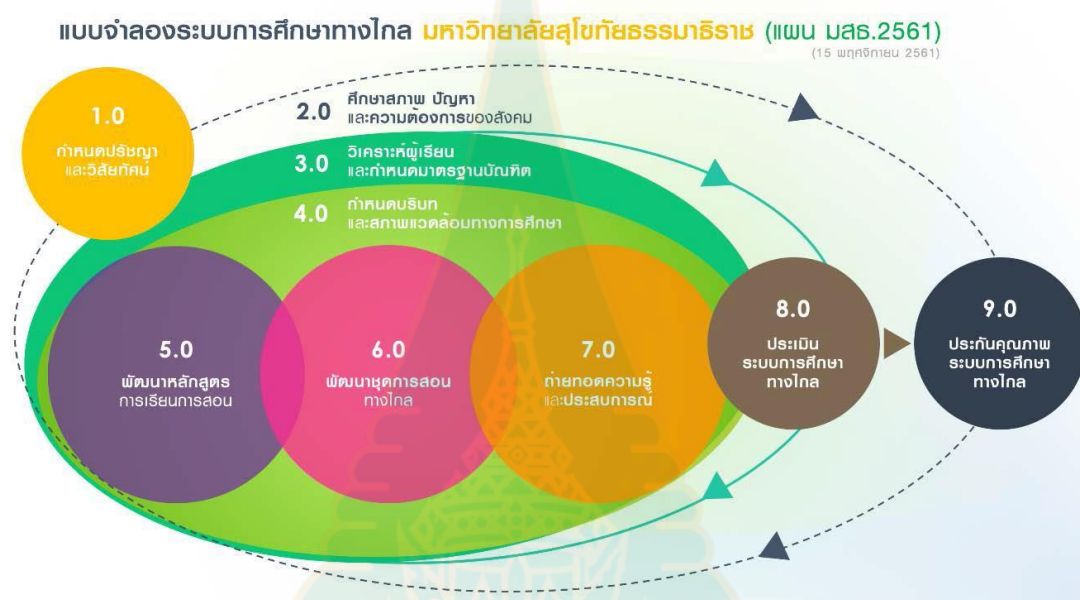
(4) *การบูรณาการระหว่างพัฒนาการทางความรู้และจิตใจ* เป็นการบูรณาการการเรียนรู้ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทั้งด้านเจตคติ ค่านิยมและการสร้างความสนใจแก่ผู้เรียนในการแสวงหาความรู้ด้วย ไม่ได้เน้นเพียงด้านความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาหรือประเด็นการเรียนรู้เท่านั้น

(5) *การบูรณาการระหว่างความรู้กับการปฏิบัติ และสิ่งที่เป็นอยู่ในชีวิตจริง* เป็นการบูรณาการการเรียนรู้ที่ให้ความสำคัญกับการบูรณาการความรู้กับการปฏิบัติจริง ตามสภาพการณ์ในชีวิตจริงหรือสอดคล้องกับสิ่งที่เป็นอยู่ในชีวิตจริง โดยความรู้ที่สัมพันธ์กับการปฏิบัติจริง จะทำให้ผู้เรียนมีทั้งความรู้และทักษะ

2.4 รูปแบบการจัดการเรียนการสอนทางไกลของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2563) ได้มีนโยบายการปฏิรูปเมื่อ พ.ศ. 2561 เพื่อมุ่งปรับปรุงระบบการศึกษาทางไกลและระบบที่เกี่ยวข้องเพื่อการพัฒนาเทคโนโลยีการศึกษาทางไกลที่สนับสนุนทุกขั้นตอน โดยแบบจำลองระบบการศึกษาทางไกล มสธ. 2561 เป็นแผนแม่บทของระบบการสอนทางไกล มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช และใช้อ้างอิงในการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัย ที่ได้มีการพัฒนาขึ้นฉบับแรก เมื่อ พ.ศ. 2529 ต่อมาได้มีการปรับปรุงและประกาศใช้เป็นฉบับที่ 2 เมื่อ พ.ศ. 2543 จนกระทั่งในการปฏิรูปการศึกษาของมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2561 จึงได้ปรับปรุง เพื่อให้สอดคล้องกับสภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น โครงสร้างประชากรในสังคมไทย และความก้าวหน้าของเทคโนโลยี โดยแบบจำลองระบบการศึกษาทางไกล มสธ. 2561 หรือ แผน มสธ. 2561 จำแนกออกเป็น 2 ระดับ คือ ระดับแนวคิด และระดับที่ประยุกต์ให้รองรับการจัดการศึกษาตามระบบการศึกษาทางไกลของมหาวิทยาลัยในระดับต่าง ๆ คือ ระดับปริญญาตรี ระดับบัณฑิตศึกษาและระดับต่ำกว่าปริญญา โดยให้สามารถรองรับสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ตามแผน มสธ. 2561 ที่หลากหลาย คือ สภาพแวดล้อมการศึกษาทางไกล (Open and distance learning

environment) สภาพแวดล้อมเสมือนจริง (Virtual learning environment) และสภาพแวดล้อมแบบกิจกรรมร่วมเรียนรู้ (Blended learning environment) โดยองค์ประกอบของแผน มสธ. 2561 หรือแบบจำลองระบบการศึกษาทางไกล มสธ. 2561 มี 9 องค์ประกอบ ดังภาพที่ 2.4

ภาพที่ 2.4 องค์ประกอบของแผน มสธ. 2561 หรือแบบจำลองระบบการศึกษาทางไกล มสธ. 2561
ที่มา: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2563)

แบบจำลองระบบการศึกษาทางไกล มสธ. 2561 มี 9 องค์ประกอบดังนี้

1) *ปรัชญาและวิสัยทัศน์* เป็นแนวทางกว้างๆ สำหรับการดำเนินงานของหลักสูตรต่างๆ ที่สอดคล้องกับปรัชญาการเรียนการสอนทางไกลและเน้นการศึกษาเล่าเรียนด้วยตนเอง จากแหล่งความรู้และวิทยาการที่จัดในรูปฐานความรู้ผ่านสื่อประสมประเภทต่างๆ และแหล่งวิทยาการในชุมชนและสังคม

2) *สภาพปัญหา และความต้องการของสังคม* เป็นข้อมูลเกี่ยวกับสภาพสังคม (โครงสร้างพื้นฐานของสังคม และของนักศึกษา/ผู้เรียน โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับวิถีชีวิต สภาพแวดล้อมทางกายภาพ จิตภาพ และสังคม ที่มีผลกระทบต่อวิถีการศึกษาเล่าเรียนของนักศึกษา/ผู้เรียน) ปัญหาสังคม (จุดอ่อน สภาพบีบคั้น และข้อจำกัด ที่เกี่ยวกับหรือเป็นผลมาจากการด้อยคุณภาพด้านกำลังคน) และความต้องการของสังคม (ข้อมูลที่สะท้อนสิ่งที่สังคมคาดหวังเพื่อให้ได้กำลังคนที่มีคุณลักษณะ ความรู้ และประสบการณ์) เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรการศึกษา/ฝึกอบรม

3) *ผู้เรียนและมาตรฐานบัณฑิต* เป็นการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับผู้เรียนในด้านการศึกษา อายุ อาชีพ สถานภาพทางสังคม และความพร้อมในการใช้เทคโนโลยีประเภทต่าง ๆ และความคาดหวังของผู้เรียน ส่วนมาตรฐานบัณฑิตครอบคลุมมาตรฐานที่ระบุในกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ มาตรฐานผลการเรียนรู้ในด้านต่าง ๆ เช่น มาตรฐานผลการเรียนรู้ด้านความรู้ ด้านปัญญา ด้านคุณธรรมจริยธรรม เป็นต้น รวมทั้งมาตรฐานหรือสมรรถนะวิชาชีพ

4) *บริบท และสภาพแวดล้อมทางการศึกษา* บริบทการศึกษาครอบคลุมสถานการณ์และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ ที่เป็นตัวแทนของสถานการณ์และสภาพแวดล้อม ที่บัณฑิต/ผู้สำเร็จการศึกษาจะออกไปเผชิญชีวิตและการงานอย่างแท้จริง

5) *หลักสูตร* เป็นมวลประสบการณ์ที่มุ่งจะถ่ายทอดไปสู่นักศึกษา/ผู้เรียน เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ เป็นหลักสูตรที่อิงประสบการณ์ ที่จัดเนื้อหาสาระของแต่ละหลักสูตรในลักษณะบูรณาการเพื่อให้ประสานสัมพันธ์กันอย่างเหมาะสมในรูปของชุดวิชา

6) *ชุดการสอนทางไกล* เป็นชุดการสอนแบบเรียนด้วยตนเอง ที่เป็นแหล่งความรู้ อันครอบคลุมสื่อหลักและสื่อเสริม

7) *การถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์* เป็นวิธีการและช่องทางการถ่ายทอดเนื้อหาสาระและประสบการณ์ โดยให้สอดคล้องสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมการเรียนรู้แบบเรียนด้วยตนเองในลักษณะต่าง ๆ

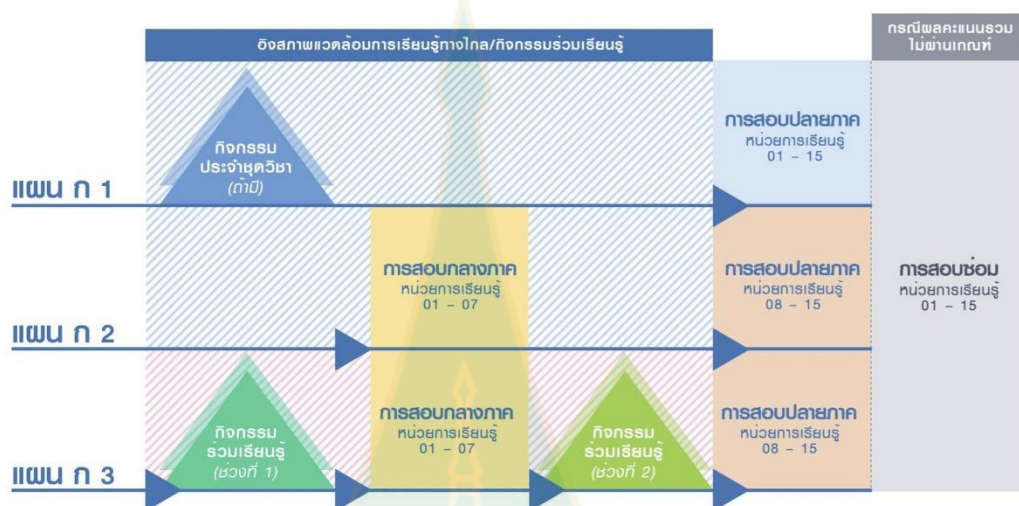
8) *การประเมิน* เป็นการตรวจสอบคุณภาพและประสิทธิภาพขั้นสุดท้าย ทั้งการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา/ผู้เรียนอย่างครบวงจร และการประเมินเพื่อตรวจสอบประสิทธิภาพของระบบการสอนทางไกลของมหาวิทยาลัยทั้งระบบ

9) *การประกันคุณภาพ* เป็นการตรวจสอบคุณภาพและประสิทธิภาพขั้นสุดท้าย ทั้งการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา/ผู้เรียนอย่างครบวงจร การประเมินหลักสูตรและชุดวิชา และการประเมินเพื่อตรวจสอบประสิทธิภาพของระบบการสอนทางไกลของมหาวิทยาลัยทั้งระบบ

จากแผน มสธ. 2561 จึงมีแนวทางการจัดการเรียนการสอนสำหรับหลักสูตรต่างๆ ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2563) ดังนี้

1) *ระดับปริญญาตรี* ได้พัฒนาแผนการจัดการศึกษาแบบเรียนรู้ด้วยตนเองในระดับปริญญาตรีออกเป็น 3 แผน คือ แผน ก1 ที่ศึกษาด้วยตนเอง ทั้งนี้อาจทำกิจกรรมประจำชุดวิชา (ถ้ามี) และสอบปลายภาค แผน ก 2 ที่มีการสอบกลางภาคและปลายภาค และแผน ก 3 ที่มีการจัดกิจกรรมร่วมเรียนรู้ 2 ครั้ง ๆ ละ 12 ชั่วโมง รวมทั้งการสอบกลางภาคและปลายภาค โดยกิจกรรมร่วมเรียนรู้จะมีการเก็บคะแนน ทั้งนี้ทุกแผนเปิดให้สอบซ่อมได้ ดังภาพที่ 2.5

แผนการจัดการศึกษาแบบเรียนรู้ด้วยตนเอง มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ระดับปริญญาตรี
(18 ธันวาคม 2561)

ภาพที่ 2.5 แผนการจัดการเรียนการสอนระดับปริญญาตรี

ที่มา: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2563)

2) ระดับบัณฑิตศึกษา ครอบคลุมการศึกษาเหล่านี้ คือ ระดับประกาศนียบัตรบัณฑิต 1 ปี ระดับปริญญาโท (แผน ก 1 และ ก2 และแผน ข) ระดับประกาศนียบัตรบัณฑิตชั้นสูง และระดับปริญญาเอก (แบบ ก1 และแบบ ก2) โดยสภาพแวดล้อมการเรียนรู้สำหรับการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา คือ การจัดการศึกษาในระบบการศึกษาทางไกล โดยพัฒนาชุดการสอนแบบเรียนด้วยตนเอง กับกิจกรรมร่วมเรียนรู้ (Blended learning environment) และ

3) ระดับต่ำกว่าปริญญา ครอบคลุมทั้งการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยในส่วนของศึกษานอกระบบครอบคลุมการจัดการศึกษาแบบโมดูล (modular approach) ซึ่งมีค่า 1-3 หน่วยกิต และมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิต เสริมการทำงาน และงานอดิเรก และการจัดการศึกษาในระดับประกาศนียบัตร และโครงการสัมฤทธิ์บัตรซึ่งมีลักษณะเป็นชุดวิชา ๆ ละ 6 หน่วยกิต รวมทั้งการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบบริการวิชาการแก่สังคม

กล่าวโดยสรุป รูปแบบการศึกษาทางไกลที่ยึดผู้เรียนเป็นหลัก สามารถแบ่งได้เป็น 3 ลักษณะ คือ การศึกษาทางไกลแบบเดี่ยว (Single mode) การศึกษาทางไกลแบบทวี (Dual mode) และการศึกษาทางไกลแบบตรี (Triple mode) การจัดรูปแบบการศึกษาทางไกลโดยยึดระบบการถ่ายทอด จำแนกเป็น 7 รูปแบบ คือ การศึกษาภายนอก (External studies) การศึกษาแบบขยายสาขา (Extension studies) การศึกษาแบบในและนอกวิทยาเขต (Extra-mural studies หรือ On-off campus) การศึกษาทางไปรษณีย์ (Correspondence studies) การศึกษาแบบตลาดวิชา (Open admission program) การศึกษาแบบมหาวิทยาลัยเปิด (Open university system) การ

เรียนและระบบเปิด (Open learning system) การจัดรูปแบบการศึกษาทางไกลโดยยึดโครงสร้างสื่อการศึกษา สามารถแบ่งได้เป็น 3 รูปแบบหลัก คือ รูปแบบที่ยึดสื่อสิ่งพิมพ์เป็นสื่อแกนกลาง รูปแบบที่ยึดสื่อแพร่เสียงและภาพเป็นสื่อกลาง และรูปแบบที่ยึดสื่อคอมพิวเตอร์เป็นสื่อแกนกลาง โดยในการวิจัยครั้งนี้ได้นำแนวคิดดังกล่าวข้างต้นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ทางไกลข้ามวัฒนธรรมสำหรับ ยุวเกษตรกรโรงเรียนประชามงคลกับยุวเกษตรกรสำนักส่งเสริมแห่งมหาวิทยาลัยเพอร์ดู โดยใช้รูปแบบที่ยึดสื่อคอมพิวเตอร์เป็นสื่อแกนกลาง ได้แก่ การใช้การสื่อสารผ่านระบบอินเทอร์เน็ต ได้แก่ Skype Youtube Facebook และ LINE

3. แนวคิดเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศการจัดการเรียนการสอนทางไกล

แนวคิดเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศการจัดการเรียนการสอนทางไกล ประกอบด้วยเนื้อหาเกี่ยวกับ ความหมายของสารสนเทศและเทคโนโลยีสารสนเทศ ความสำคัญของเทคโนโลยีสารสนเทศต่อการจัดการเรียนการสอนทางไกล และช่องทางหรือรูปแบบการสื่อสารผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1 ความหมายของสารสนเทศและเทคโนโลยีสารสนเทศ เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นอีกหนึ่งนวัตกรรมที่เกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทำงาน รูปแบบการใช้ชีวิตของบุคคลในสังคม ตลอดจนจนเป็นเครื่องมือในการประกอบอาชีพ อำนวยความสะดวกทั้งด้านการสื่อสาร การพาณิชย์ไปจนถึงชีวิตส่วนตัวของผู้ใช้ คำว่าเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology: IT) นั้นมีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Information and Communication Technology: ICT) ซึ่งมักมีการใช้งานที่ผิดความหมายอยู่บ่อยครั้ง การทำความเข้าใจถึงความหมายที่แท้จริงของคำสำคัญแต่ละคำ จึงมีส่วนอย่างยิ่งต่อความเข้าใจในการทำการศึกษาวิจัยโดยเฉพาะอย่างยิ่งการตีความพฤติกรรมในด้านวัตถุประสงค์และความต้องการของเกษตรกรในการใช้เครื่องมือดังกล่าว โดยคำสำคัญที่ต้องศึกษา ได้แก่คำว่า “สารสนเทศ” และ “เทคโนโลยีสารสนเทศ” ซึ่ง ณรงค์ สมพงษ์ (2553, น. 7-8) ได้ให้ความหมายของคำทั้ง 2 คำไว้ดังต่อไปนี้

"สารสนเทศ" (information) หมายถึงข่าวสารที่ได้จากการนำข้อมูลดิบ (raw data) มาคำนวณทางสถิติหรือประมวลผลอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งทำให้สารที่ได้ออกมานั้นจะอยู่ในรูปที่สามารถนำไปใช้งานได้ทันที (วาสนา สุขกระสานติ 2541 ,น. 6-1) ขณะที่พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า "ข้อมูล" ว่าหมายถึงข้อเท็จจริงหรือสิ่งทีลือหรือยอมรับว่าเป็นข้อเท็จจริงสำหรับใช้เป็นหลักอนุมานหาความจริงหรือการคำนวณดั่งนั้น"

สารสนเทศ "จึงมีความแตกต่างจาก" ข้อมูล "ตรงที่การนำข้อมูลนั้นมาจัดกระทำให้เป็นระบบระเบียบ เพื่อความสะดวกและง่ายต่อการสืบค้นหรือการนำไปใช้งานต่อไปได้"

ส่วน ครรชิต มาลัยวงศ์ (2541, น. 20) ให้คำนิยามคำว่า" สารสนเทศ "ไว้ว่า หมายถึงข้อมูลที่นำมาสรุปประมวลผลดำเนินการทางสถิติเปรียบเทียบหรือดำเนินการโดยวิธีต่างๆ เพื่อให้ผู้รับได้เข้าใจความเป็นไปได้หรือสถานการณ์ของสิ่งที่สารสนเทศนั้นเป็นตัวแทนสารสนเทศ อาจจะหมายถึงเรื่องต่างๆได้หลายอย่างเช่นข้อมูลพื้นฐานบางอย่างข่าวในหนังสือพิมพ์สถิติรายงานผู้ถือหุ้นสรุปสถานการณ์

นอกจากคำว่าสารสนเทศแล้วยังมีคำอีกคำหนึ่งที่นิยมใช้ในลุ่มบรรณารักษ์หรือกิจการของห้องสมุดก็คือคำว่า "สารนิเทศ" ซึ่งมาจากคำภาษาอังกฤษคำเดียวกันคือ "Information" ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายของสารสนเทศ ว่าหมายถึงการชี้แจงแนะนำเกี่ยวกับข่าวสารหรือข้อมูลต่างๆซึ่งใกล้เคียงกับความหมายของ ครรชิต มาลัยวงศ์ (2535,น.12) ซึ่งกล่าวว่า สารสนเทศหมายถึงข้อมูลที่ได้รับการประมวลผลให้อยู่ในรูปที่มีความหมายต่อผู้รับและมีคุณค่าอันแท้จริงหรือคาดการณ์ว่าจะมีค่าสำหรับการดำเนินการหรือการตัดสินใจในปัจจุบันและอนาคต

โดยสรุปแล้วคำว่าสารสนเทศหรือสารนิเทศมีความหมายไม่แตกต่างกันคือหมายถึงข้อมูลที่ผ่านการนำมาประมวลผลแล้วมีการจัดเก็บและนำไปใช้อย่างเป็นระบบนั่นเอง

"เทคโนโลยีสารสนเทศ" (Information technology) วาสนา สุขกระสานติ (2541, น. 6-10) ให้คำนิยามว่าหมายถึงกระบวนการต่างๆและระบบงานที่ช่วยให้ได้สารสนเทศที่ต้องการ โดยจะรวมถึง

1) เครื่องมือและอุปกรณ์ต่างๆซึ่งส่วนมากแล้วจะหมายถึงเครื่องคอมพิวเตอร์เครื่องใช้สำนักงาน อุปกรณ์โทรคมนาคมต่างๆรวมทั้งซอฟต์แวร์ทั้งแบบสำเร็จรูปและแบบพัฒนาขึ้นเพื่อใช้ในงานเฉพาะด้านซึ่งเครื่องมือเหล่านี้จัดเป็นเครื่องมือสมัยใหม่และใช้เทคโนโลยีระดับสูง

2) กระบวนการในการนำอุปกรณ์เครื่องมือต่างๆข้างต้นมาใช้งานเพื่อรวบรวมจัดเก็บประมวลผลและแสดงผลลัพธ์เป็นสารสนเทศในรูปแบบต่างๆที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ต่อไป

เทคโนโลยีของระบบสารสนเทศในปัจจุบันจะประกอบด้วยระบบต่างๆคือ

- ระบบประมวลผลข้อมูล (Data Processing Systems)
- ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหาร (Management Information Systems)
- ระบบสนับสนุนเพื่อการตัดสินใจ (Decision Support Systems)
- ระบบสารสนเทศเพื่อผู้บริหารระดับสูง (Executive Information Systems)
- ระบบผู้เชี่ยวชาญ (Expert Systems)

คณะกรรมการเทคโนโลยีสารสนเทศแห่งชาติ (2543 อ้างถึงใน วรรค สมพงษ์ 2555) ให้ความหมายของเทคโนโลยีสารสนเทศว่าหมายถึงความรู้ในผลิตภัณฑ์หรือในการดำเนินการใดๆที่อาศัยเทคโนโลยีซอฟต์แวร์ ฮาร์ดแวร์การติดต่อสื่อสารการรวบรวมและการนำข้อมูลมาใช้ทันการเพื่อก่อให้เกิดประสิทธิภาพทั้งทางด้านการผลิตการบริการการบริหารและการดำเนินงานรวมทั้งเพื่อการศึกษาและการเรียนรู้ซึ่งจะส่งผลต่อความได้เปรียบทางเศรษฐกิจการค้าและการพัฒนาคุณภาพชีวิตและคุณภาพของประชาชนในสังคม

ครรชิต มาลัยวงศ์ (2541) ได้กล่าวถึงการนำเทคโนโลยีมาใช้ในงานสารสนเทศ 6 ประเภทดังนี้คือ

- 1) เทคโนโลยีที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเช่นดาวเทียมถ่ายภาพกล้องถ่ายภาพกล้องถ่ายวิดีโอ
- 2) เทคโนโลยีที่ใช้ในการบันทึกข้อมูลเช่นเทปแม่เหล็กจานแม่เหล็ก
- 3) เทคโนโลยีที่ใช้ในการประมวลผลข้อมูลเป็นสารสนเทศได้แก่หน่วยประมวลผลกลาง และชุดคำสั่งต่างๆ
- 4) เทคโนโลยีที่ใช้ในการแสดงผลเช่นเครื่องพิมพ์จอภาพพลอตเตอร์
- 5) เทคโนโลยีที่ใช้ในการทำสำเนาสารสนเทศเช่นเครื่องถ่ายเอกสารเครื่องถ่ายไมโครฟิล์ม
- 6) เทคโนโลยีที่ใช้ในการถ่ายทอดสื่อสารข้อมูลและสารสนเทศได้แก่ระบบโทรคมนาคมต่างๆ เช่นวิทยุโทรทัศน์ วิทยุกระจายเสียง โทรศัพท์ โทรเลข โทรสาร และระบบเครือข่าย

จะเห็นได้จากการให้คำนิยามว่า "เทคโนโลยีสารสนเทศ" นั้นจะเป็นเทคโนโลยีที่มุ่งในการจัดการกับข้อมูลรวมไปถึงการประมวลผลการบันทึกการนำไปใช้ประโยชน์ด้วยซึ่ง ครรชิต มาลัยวงศ์ (2541) ได้ให้ความหมายเพิ่มเติมว่านักวิชาการบางคนพอใจที่จะนิยามไอทีให้เหลือเพียงการผสมผสานระหว่างเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์กับเทคโนโลยีการสื่อสารโทรคมนาคมและบางคนขอเปลี่ยนชื่อเทคโนโลยีสารสนเทศใหม่ว่าเป็นเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Information and Communication Technology) หรือเรียกย่อๆ ว่า "ICT"

3.2 ความสำคัญของเทคโนโลยีสารสนเทศต่อการจัดการเรียนการสอนทางไกล

จากความหมายดังกล่าว จะพบว่า เทคโนโลยีสารสนเทศนั้น เป็นเครื่องมือหนึ่งที่ใช้ในการจัดเก็บ จัดการข้อมูลและประมวลผลข้อมูลดังกล่าวเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ ซึ่งแปรผันกันไปตามสถานการณ์ อาชีพ สภาพแวดล้อมและบริบทต่างๆของผู้ใช้ โดยในงานด้านการเกษตร ก็มีผู้ใช้งานเทคโนโลยีสารสนเทศกันอย่างแพร่หลายโดยเฉพาะในการจัดการศึกษาทางไกล จึงอาจสรุปความสำคัญของเทคโนโลยีสารสนเทศต่อการจัดการเรียนการสอนทางไกลได้ดังต่อไปนี้ (ดัดแปลงจาก วรรค สมพงษ์, 2555)

3.2.1 ช่วยให้ผู้สามารถสื่อสารกันในระยะไกลได้สะดวกและรวดเร็ว จากความก้าวหน้าของเทคโนโลยี ที่ทำให้การเผยแพร่ข่าวสารทั้งรูปแบบของการสื่อสารทางเดียว เช่น วิทยุโทรทัศน์ ไปถึงเกษตรกรในพื้นที่ที่มีความห่างไกลกันได้อย่างรวดเร็ว รวมไปถึงการสื่อสารสองทาง เช่น โทรศัพท์เคลื่อนที่ ที่สามารถสอบถาม โต้วาที แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารต่างได้อย่างรวดเร็ว

3.2.2 ช่วยอำนวยความสะดวกในการสื่อสารร่วมกันเป็นการประหยัดเวลา ประหยัดค่าใช้จ่ายและประหยัดแรงงานในหน่วยงาน จากการสื่อสารที่มีความชัดเจน จึงสามารถปรับลดกำลังคน และลดงานเอกสารที่ใช้เวลานานและมีขั้นตอนที่ยุ่งยากได้

3.2.3 มีส่วนในการปลูกฝังค่านิยม ความเชื่อ และทัศนคติในสังคม การถ่ายทอดแนวคิดและมรดกทางวัฒนธรรมและเข้าไปมีบทบาทในกระบวนการหล่อหลอมทางสังคมอย่างเห็นได้ชัด

3.2.4 มีส่วนในการเพิ่มพูนความรู้และทักษะให้กับบุคคลในสังคมแห่งความรู้ (Knowledge-based Society) และมีส่วนในการขยายโอกาสทางการศึกษาในระดับต่างๆ เช่น มูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม (Distance learning through satellite) ที่โรงเรียนวังไกลกังวล ซึ่งเป็นโครงการพระราชดำริ ในการจัดการเรียนการสอนผ่านดาวเทียมสำหรับนักเรียนในระดับชั้นต่างๆ เป็นต้น

3.3 ช่องทางหรือรูปแบบการสื่อสารผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ

การสื่อสารโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศนั้นมีหลายรูปแบบ ซึ่งในปัจจุบันมีการปรับปรุงพัฒนาให้มีศักยภาพสูงขึ้น ตอบสนองความต้องการการใช้งานได้อย่างหลากหลาย และนำไปสู่การเกิดช่องทางการสื่อสารที่ได้รับความนิยมหลายช่องทาง จนมาถึงการเกิดขึ้นของช่องทางใหม่ที่เรียกว่า “เครือข่ายสังคมออนไลน์” (Online social network) ซึ่งหมายถึง การเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างบุคคลเป็นกลุ่มต่างๆ เพื่อสร้างเครือข่ายในการตอบสนองความต้องการทางสังคมที่มุ่งเน้นในการสร้างและสะท้อนให้เห็นถึงเครือข่าย หรือความสัมพันธ์ทางสังคม ในกลุ่มคนที่มีความสนใจหรือมีกิจกรรมร่วมกัน (ดัดแปลงจาก ณรงค์ สมพงษ์ ,น. 2555) ซึ่งสามารถแบ่งได้ 7 รูปแบบ ดังนี้

3.3.1 เครือข่ายสังคมแสดงตัวตน (Identity social network) เครือข่ายสังคมประเภทนี้ใช้สำหรับให้ผู้ใช้งานได้มีพื้นที่ในการสร้างตัวตนขึ้นมาบนเว็บไซต์ และสามารถที่จะเผยแพร่เรื่องราวของตนผ่านทางอินเทอร์เน็ต โดยลักษณะของ การเผยแพร่อาจจะเป็นรูปภาพ วิดีโอ การเขียนข้อความลงในบล็อก อีกทั้งยังเป็นเว็บที่เน้นการหาเพื่อนใหม่ หรือการค้นหาเพื่อนเก่าที่ขาดการติดต่อ การเขียนบทความได้อย่างเสรี มี 2 รูปแบบ ได้แก่

- 1) บล็อก (Blog) เป็นเครื่องมือที่เสมือนกับการจดบันทึกประจำวัน (Diary)

หรือบันทึกรายละเอียดไว้ในบล็อกอย่างเปิดเผยเพื่อเก็บบันทึกเรื่องราว หรือเนื้อหาที่เขียนไว้โดยเจ้าของเขียนแสดงความรู้สึกนึกคิด ความรู้และประสบการณ์ต่างๆ

2) ไมโครบล็อก (Micro blog) เป็นเครือข่ายสังคมประเภทที่ให้ผู้ใช้งานโพสต์ข้อความสั้นๆ ผ่านเว็บผู้ให้บริการ และสามารถกำหนดให้ส่งข้อความนั้นๆ ไปยังโทรศัพท์เคลื่อนที่ได้ เช่น เฟซบุ๊ก, Twitter

3.3.2 เครือข่ายสังคมแสดงผลงาน (Creative social network) เครือข่ายสังคมประเภทนี้ เป็นสังคมสำหรับผู้ที่ต้องการแสดงออกและนำเสนอผลงานของตนเองผ่านเว็บไซต์ที่จัดขึ้นเฉพาะด้าน ไม่ว่าจะเป็นวิดีโอ รูปภาพ เพลง โปรแกรมนำเสนอ อีกทั้งยังมีจุดประสงค์หลักเพื่อแชร์เนื้อหาระหว่างผู้ใช้เว็บ โดยฝากหรือแบ่งปัน ภาพ หรือไฟล์ที่เป็นมัลติมีเดียไว้บนเว็บ ผู้ให้บริการเครือข่ายสังคมประเภทนี้ ได้แก่ YouTube, Flickr, Multiply, Photobucket และ Slideshare เป็นต้น

3.3.3 เครือข่ายสังคมความสนใจในสิ่งเดียวกัน (Passion social network) เป็นเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่ทำหน้าที่เก็บในสิ่งที่สนใจหรือชอบไว้บนเครือข่าย เช่น เป็นการสร้าง ที่คั่นหนังสือออนไลน์ (Online bookmarking) มีแนวคิดเพื่อให้ผู้ใช้สามารถเก็บที่คั่นหนังสือเว็บเพจมาเก็บไว้บนเว็บไซต์ เพื่อที่จะได้เป็นการแบ่งปันให้กับคนที่มีความชอบในเรื่องเดียวกัน เจ้าของเว็บไซต์ไม่จำเป็นต้องเป็นเจ้าของผลงาน แต่อาจแชร์ลิงค์หรือเว็บไซต์ที่ตนสนใจ สามารถใช้เป็นแหล่งอ้างอิงในการเข้าไปหาข้อมูลได้ เครือข่ายสังคมประเภทนี้ยังสามารถโหวตเพื่อให้คะแนนกับที่คั่นหนังสือออนไลน์ที่ผู้ใช้คิดว่ามีประโยชน์และเป็นที่ยอมรับ ตัวอย่างผู้ให้บริการเครือข่ายสังคมประเภทนี้ เช่น Digg, Zickr, Ning, delicio.us, Catchh และ Reddit เป็นต้น

3.3.4 เครือข่ายสังคมแหล่งข้อมูลหรือความรู้ (Data or knowledge social network) เป็นเครือข่ายสังคมที่เป็นเว็บรวบรวมข้อมูล ความรู้ในเรื่องต่างๆ โดยมุ่งเน้นให้บุคคลที่มีความรู้ในเรื่องต่างๆ เหล่านั้นเป็นผู้เข้ามาเขียนหรืออัปโหลดไฟล์เนื้อหาทางวิชาการไว้ส่วนใหญ่มักเป็นนักวิชาการ นักวิชาชีพ หรือ ผู้เชี่ยวชาญ ที่ต้องการแสดงผลงานของตนเองเป็นเครือข่ายทำงานร่วมกัน (Collaboration network) ต้องการความคิด ความรู้ และการต่อยอดจากผู้ใช้ที่เป็นผู้มีความรู้ เพื่อให้ความรู้ที่ได้มีการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องและเกิดการพัฒนาในที่สุด คนที่เข้ามาในสังคมนี้มักจะเป็นคนที่มีความภูมิใจที่ได้เผยแพร่สิ่งที่ตนเองรู้ และทำให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมตัวอย่างเช่น Wikipedia, Google earth และ Google Maps เป็นต้น

3.3.5 เครือข่ายเสมือนจริง (Virtual reality social network) เครือข่ายสังคมออนไลน์ประเภทนี้มีลักษณะเป็นเกมออนไลน์ (Online games) ซึ่งเป็นเว็บที่มีผู้นิยมมาก เพราะเป็นแหล่งรวบรวมเกมไว้มากมาย มีลักษณะเป็นวิดีโอเกมที่ใช้สามารถเล่นร่วมกันบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตได้ เกมออนไลน์นี้มีลักษณะเป็นเกม 3 มิติที่ผู้ใช้งานนำเสนอตัวตนตามบทบาทในเกม ผู้เล่น

สามารถติดต่อปฏิสัมพันธ์กับผู้เล่นคนอื่นๆ ได้เสมือนอยู่ในโลกแห่งความเป็นจริง สร้างความรู้สึกสนุกเหมือนได้มีสังคมของผู้เล่นที่ชอบในแบบเดียวกัน อีกทั้งยังมีกราฟิกที่สวยงามดึงดูดความสนใจและมีกิจกรรมต่างๆ ให้ผู้เล่นเกิดความบันเทิง

3.3.6 เครือข่ายเพื่อการประกอบอาชีพ (Professional social network) เป็นเครือข่ายสังคมออนไลน์เพื่อการทำงานในอาชีพต่างๆ โดยจะเป็นการนำประโยชน์จากเครือข่ายสังคมออนไลน์มาใช้ในการเผยแพร่ประวัติผลงานของตนเอง และสร้างเครือข่ายเข้ากับผู้อื่น นอกจากนี้บริษัทที่ต้องการคนมาร่วมงาน สามารถเข้ามาหาข้อมูลจากประวัติของผู้ใช้ที่อยู่ในเครือข่ายสังคมออนไลน์นี้ได้ ผู้ให้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ประเภทนี้ได้แก่ LinkedIn เป็นต้น

3.3.7 เครือข่ายสังคมการประชุมออนไลน์ (Conferene social network) เป็นเครือข่ายสังคมที่ใช้การเชื่อมต่อกันระหว่างเครื่องผู้ใช้ด้วยกันเองโดยตรง ผ่านโปรแกรมที่สร้างขึ้นเฉพาะ โดยอาจเป็นการพูดคุยกันเฉพาะบุคคล หรือ เป็นกลุ่มผ่านทางอินเทอร์เน็ต ทำให้เกิดการสื่อสารหรือแบ่งปันข้อมูลต่างๆ ได้อย่างรวดเร็ว และตรงถึงผู้ใช้ทันที ผู้ใช้ต้องเป็นสมาชิกในเครือข่ายนั้นและใช้การสนทนาผ่านโปรแกรมที่จัดให้ มีทั้งประเภทฟรี และต้องชำระเงินเป็นรายเดือน ผู้ให้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ ประเภทนี้ ได้แก่ Skype, BitTorrent และ Google Hangouts เป็นต้น

3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการเป็นสมาชิกเครือข่ายสังคม

เทคโนโลยีสารสนเทศที่พัฒนาต่อไปจนส่วนหนึ่งกลายเป็นเครือข่ายสังคมนั้น ได้เพิ่มทางเลือกในการติดต่อสื่อสารให้กับบุคคลทั่วไปรวมถึงเกษตรกรในการสื่อสารและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเรื่องที่ตนเอง มีความสนใจ รวมถึงการค้นคว้าหาข้อมูลใหม่ๆ ในการพัฒนางานด้านการศึกษาทางไกลอีกด้วย ในที่นี้จะนำเสนอเครื่องมือในการเป็นเครือข่ายสมาชิกสังคมที่มีการใช้งานอย่างแพร่หลาย ชนิด ดังนี้

3.4.1 เฟซบุ๊ก (Facebook) เป็นเว็บไซต์เครือข่ายสังคมออนไลน์ที่นำเสนอรูปแบบใหม่ๆ ของการสื่อสาร โดยผู้ใช้งานจะมีหน้าบัญชีของตนเอง และสามารถเข้าเยี่ยมชมหน้าบัญชีของเพื่อน รวมไปถึงการเปิดหน้าบัญชีของร้านค้า สถาบัน หรือนิติบุคคลต่างๆ ได้ ผู้ใช้สามารถแบ่งปันรูปภาพ ข้อความ หรือวิดีโอ ที่ตนเองมีความประสงค์จะแบ่งปัน และยังสามารถโต้ตอบกันระหว่างบุคคลที่มีบัญชีผู้ใช้อยู่ได้อีกด้วย

3.4.2 ทวิตเตอร์ (Twitter) เป็นบริการเครือข่ายสังคมจำพวกไมโครบล็อก โดยผู้ใช้งานสามารถส่งข้อความสั้นๆ ว่าตัวเองกำลังทำอะไร หรือมีความคิดเห็นอย่างไรได้ ข้อดีของ twitter คือ สามารถเข้าถึงคนกลุ่มมากได้เร็วในระยะเวลาอันสั้น และสามารถส่งข่าวสารให้กับคนที่ติดตาม หรือ follow ทั้งหมดได้ในลักษณะของ short message ในเพียงพริบตา

3.4.3 ไลน์ (Line) เป็นรูปแบบของโปรแกรมแอปพลิเคชันสนทนาบนสมาร์ทโฟนที่ได้พัฒนาขึ้นเพื่อเป็นช่องทางหนึ่งในการสื่อสาร ความแตกต่างที่ทำให้ไลน์มีความโดดเด่นคือ “รูปแบบของสติ๊กเกอร์” รวมทั้งคุณลักษณะเฉพาะในด้านต่างๆ ได้แก่ การสนทนาด้วยเสียง การสื่อสารแบบกลุ่ม การสร้างไลน์ และการเล่นเกม เป็นต้น ด้วยคุณลักษณะดังกล่าวนี้จึงทำให้ไลน์ได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก ทั้งกับผู้ใช้ทั่วไป และเจ้าของสินค้าและบริการที่นำมาประยุกต์ใช้เพื่อเป็นช่องทางในการเข้าถึงผู้บริโภคการสนทนาผ่านไลน์ ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย ทั้งในรูปแบบ ข้อความ เสียง การรับ-ส่งไฟล์มัลติมีเดียที่หลากหลายตรงกับความต้องการของผู้ใช้ เกิดการยอมรับและเพิ่มจำนวนจากผู้ใช้อย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ยังมีข้อดีอื่นๆ ได้แก่ความสามารถในการสื่อสารเฉพาะกลุ่มได้ สามารถเลือกกลุ่มเป้าหมายได้เฉพาะเจาะจงเหมาะสำหรับการติดต่อทางธุรกิจ และการประชาสัมพันธ์เฉพาะกลุ่ม สามารถส่งรูปแบบสารได้หลากหลาย ทั้งรูปภาพ โปสเตอร์ คลิปวิดีโอและ ข้อความเสียง สามารถสนทนาด้วยเสียงผ่านทางไลน์ได้ ทั้งรูปแบบเห็นหน้าและไม่เห็นหน้าโดยไม่มีค่าใช้จ่าย

3.4.4 ยูทูป (YouTube) เป็นเว็บไซต์ที่ผู้ลงทะเบียนใช้งานสามารถอัปโหลดวิดีโอขึ้นเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเพื่อแบ่งปันให้ผู้อื่นร่วมรับชมได้ โดยวิดีโอเหล่านั้นต้องไม่ผิดกฎหมาย ลิขสิทธิ์ ผู้ใช้สามารถนำวิดีโอที่อยู่ในยูทูป ไปใส่ไว้ในเว็บไซต์ของตนเอง หรือเครือข่ายสังคมอื่นๆ ของตนเองได้โดยไม่เปลืองพื้นที่ในเว็บไซต์อีกด้วย ปัจจุบันเนื้อหาในยูทูปมีความหลากหลาย ทั้งทางด้าน การศึกษา ด้านเทคโนโลยี บันเทิง แม้แต่ด้านการเกษตร ทั้งที่อยู่ในรูปภาษาไทย และภาษาต่างชาติ

3.4.5 อินสตาแกรม (Instagram) เป็นเครือข่ายสังคมที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก โดยเป็นสังคมออนไลน์ที่ใช้ รูปภาพ เป็นเนื้อหา โดยมีจุดเด่นตรงที่ สามารถแต่งรูปก่อนที่จะแชร์ได้ มีฟิลเตอร์ให้เลือกใช้ สำหรับแต่งรูป จากรูปธรรมดาๆ กลายเป็นรูปที่สวยงามได้ นอกจากนี้ยังสามารถกด like และ comment รูปได้ด้วยและเนื่องจาก Instagram เป็นที่รวมรูปของเหล่าดาราดังๆ จึงทำให้กลายเป็นเครือข่ายสังคมที่เป็นเว็บไซต์ยอดนิยมไปอย่างรวดเร็ว Instagram สามารถใช้ได้ด้วยมือถือและแท็บเล็ตทุกระบบปฏิบัติการ จึงเปรียบเสมือน “Gallery” รูปถ่ายของแต่ละคน สำหรับคนที่ชอบการถ่ายรูป ปัจจุบันมีการใช้งานอินสตาแกรมเพื่อการค้าเพิ่มมากขึ้น โดยอยู่ในลักษณะของการถ่ายภาพแสดงสินค้าเพื่อให้เกิดการติดต่อกลับเพื่อสั่งซื้อ เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป ในการจัดการเรียนการสอนทางไกลในปัจจุบันได้มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศต่างๆ มาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน เพื่อเกิดประโยชน์สูงสุดในการเรียนรู้และให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน

4. การจัดการเรียนรู้ของหลักสูตรต่างๆ ของวิชาเอกส่งเสริมและพัฒนากษेत्र

การจัดการเรียนรู้ของหลักสูตรต่างๆ ของวิชาเอกส่งเสริมและพัฒนากษेत्र ประกอบด้วย หลักสูตรเกษตรศาสตรบัณฑิต วิชาเอกส่งเสริมและพัฒนากษेत्र หลักสูตรเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกส่งเสริมและพัฒนากษेत्र หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต วิชาเอกส่งเสริมและพัฒนากษेत्र โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.1 หลักสูตรเกษตรศาสตรบัณฑิต วิชาเอกส่งเสริมและพัฒนากษेत्र

สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ (2564ก) ได้จัดการศึกษาด้านการเกษตรโดยเปิดสอนในหลักสูตรปริญญาตรี แขนงวิชาส่งเสริมการเกษตร มาตั้งแต่ปีการศึกษา 2525 โดยมีการปรับปรุงหลักสูตรมาแล้ว ดังนี้ หลักสูตรเกษตรศาสตรบัณฑิต แขนงวิชาส่งเสริมการเกษตร พ.ศ. 2525 หลักสูตรเกษตรศาสตรบัณฑิต แขนงวิชาส่งเสริมการเกษตร หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2551 หลักสูตรเกษตรศาสตรบัณฑิต แขนงวิชาส่งเสริมการเกษตร หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2554 และหลักสูตรเกษตรศาสตรบัณฑิต แขนงวิชาส่งเสริมการเกษตร วิชาเอกส่งเสริมและพัฒนากษेत्र หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2559

4.1.1 ปรัชญา และวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

1) ปรัชญา

มุ่งที่จะให้ผู้ศึกษาเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ ทักษะการคิดวิเคราะห์ การคิดสร้างสรรค์ การศึกษาค้นคว้าได้ด้วยตนเอง ทักษะที่ดีต่ออาชีพการเกษตร และการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ต่างๆ เพื่อการส่งเสริมและพัฒนากษेत्रของประเทศ และนานาชาติ

2) วัตถุประสงค์

วัตถุประสงค์เฉพาะของหลักสูตร

(1) เพื่อเพิ่มพูนความรู้ความสามารถทางวิชาการ การสื่อสาร การใช้เทคโนโลยี ความเชี่ยวชาญ ทักษะการคิดวิเคราะห์ การคิดสร้างสรรค์ การศึกษาค้นคว้าได้ด้วยตนเอง และการประยุกต์ เกี่ยวกับการส่งเสริมและพัฒนากษेत्र ให้กับ เกษตรกร บุคลากรของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน และประชาชนทั่วไป

(2) เพื่อผลิตบัณฑิตทางด้านส่งเสริมและพัฒนากษेत्र

(3) เพื่อสร้างสรรค์ และส่งเสริมองค์ความรู้ด้านการเกษตร เพื่อพัฒนาชุมชนทั้งในระดับท้องถิ่น ภูมิภาค ประเทศ และนานาชาติ

4.1.2 ระบบการจัดการศึกษา

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชใช้ระบบการเรียนการสอนทางไกล โดยจัดสาระของหลักสูตรเป็นชุดวิชาที่บูรณาการเนื้อหาสาระและประสบการณ์ต่างๆ ของชุดวิชาที่มีความสัมพันธ์กัน เข้าไว้ด้วยกันอย่างมีระบบในรูปของชุดการสอนเรียกว่า “ชุดวิชา” ซึ่งแต่ละชุดวิชาไม่ต่ำกว่า 6 หน่วยกิต ทวิภาค ของหลักสูตรระดับอุดมศึกษา ชุดวิชาหนึ่งแบ่งหน่วยการสอนออกเป็น 15 หน่วย แต่ละหน่วยการสอนใช้เวลาศึกษาประมาณ 12 ชั่วโมงต่อสัปดาห์

มหาวิทยาลัยจัดการศึกษาเป็นระบบทวิภาค ปีการศึกษาหนึ่งมี 2 ภาคการศึกษา ปกติ แต่ละภาคการศึกษาปกติมีระยะเวลาเรียนไม่น้อยกว่า 15 สัปดาห์ ในแต่ละภาคการศึกษานักศึกษาจะต้องลงทะเบียนเรียนอย่างน้อย 1 ชุดวิชา แต่ไม่เกิน 3 ชุดวิชา จนกว่าจะครบจำนวนชุดวิชาตามหลักสูตรในสาขาวิชาที่ศึกษา ทั้งนี้ ภายในระยะเวลาไม่เกิน 3 เท่าของระยะเวลาการศึกษาตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร นอกจากนี้ผู้ที่สำเร็จการศึกษาจะต้องผ่านการเข้ารับการอบรมเข้มประสบการณ์วิชาชีพของมหาวิทยาลัยอีกด้วย

ระบบการศึกษาทางไกลที่มหาวิทยาลัยใช้เป็นระบบการเรียนการสอนที่เอื้อให้นักศึกษาสามารถศึกษาด้วยตนเอง โดยไม่ต้องเข้าห้องเรียนตามปกติ แต่ใช้วิธีการศึกษาโดยผ่านสื่อการสอนต่างๆ ดังนี้

- 1) ศึกษาจากวัสดุการศึกษาที่ส่งให้ทางไปรษณีย์ ประกอบด้วย เอกสารการสอน แบบฝึกปฏิบัติ ซีดีเสียง หรือวีดี หรือซีดีมัลติมีเดียประจำชุดวิชา
- 2) ศึกษาจากสื่อวิทยุกระจายเสียงหรือวิทยุโทรทัศน์ประกอบชุดวิชา (ถ้ามี)
- 3) ศึกษาจากการเรียนการสอนออนไลน์ (ถ้ามี)
- 4) เข้ารับการสอนเสริม ณ ศูนย์บริการการศึกษาต่างๆ จากอาจารย์สอนเสริมประจำศูนย์ต่างๆ ทั่วประเทศ หรือรับการสอนเสริมทางไกลผ่านดาวเทียม/การสอนเสริมผ่านเครือข่าย (e-Tutorials) (ถ้ามี)
- 5) ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมด้วยตนเองจากวัสดุการศึกษาอื่นๆ ณ มุม มสธ. ห้องสมุดประชาชนประจำจังหวัดทุกจังหวัด (ยกเว้นกรุงเทพมหานคร)
- 6) ในบางชุดวิชานักศึกษาจะต้องเข้าทำการทดลองในห้องปฏิบัติการ การฝึกปฏิบัติ ศึกษาค้นคว้าและทำงานตามที่ได้รับมอบหมายภายในระยะเวลาและสถานที่ที่มหาวิทยาลัยกำหนด

4.2 หลักสูตรเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร

สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ (2564ข) ได้จัดทำหลักสูตรเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร มีการจัดการเรียนการสอนโดยมีปรัชญา

ความสำคัญ และวัตถุประสงค์ของหลักสูตร รูปแบบการจัดการเรียนรู้ของหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอน มีรายละเอียดดังนี้

4.2.1 *ปรัชญา ความสำคัญ และวัตถุประสงค์ของหลักสูตร*

1) *ปรัชญา* มุ่งให้ผู้ศึกษาเป็นผู้ที่มีความรู้และความสามารถในการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรได้อย่างสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

2) *ความสำคัญของหลักสูตร*

หลักสูตรเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาส่งเสริมการเกษตร ได้รับความเห็นชอบจากทบวงมหาวิทยาลัย (ปัจจุบัน คือ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา) ตั้งแต่วันที่ 27 กันยายน พ.ศ. 2539 เริ่มเปิดสอนปีการศึกษา 2543 และปรับปรุงหลักสูตรในปี 2554 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อผลิตและพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถในวิชาการและวิชาชีพด้านการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร มีจรรยาบรรณในวิชาชีพและจิตสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม และสิ่งแวดล้อม สามารถนำความรู้ด้านการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรไปเผยแพร่และพัฒนาชุมชนอย่างเหมาะสม และมีประสิทธิภาพ ซึ่งตลอดระยะเวลาที่ดำเนินการเปิดสอนหลักสูตรมานั้น การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรสามารถผลิตบุคลากรที่มีคุณภาพและเกิดประโยชน์แก่สังคมอย่างต่อเนื่อง แต่เนื่องด้วยการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมไทย สังคมโลก และการปฏิรูปการศึกษาของประเทศไทย ทำให้การจัดการการศึกษาเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก จึงจำเป็นต้องมีการปรับปรุงเนื้อหาหลักสูตรให้ถูกต้อง เป็นปัจจุบัน และครอบคลุมกลุ่มผู้เรียนเป้าหมายมากขึ้น โดยผู้เรียนสามารถนำความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ที่ได้รับจากการเรียนตามหลักสูตรไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรตั้งแต่ระดับท้องถิ่นจนถึงระดับชาติ เพื่อสนองการเปลี่ยนแปลงและความต้องการดังกล่าว สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช จึงได้ดำเนินการปรับปรุงหลักสูตรเป็นหลักสูตรเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาส่งเสริมการเกษตร วิชาเอกส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร เพื่อพัฒนาความรู้ของบุคลากรในหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ตลอดจนเกษตรกรและผู้สนใจในอาชีพการเกษตร ให้ได้รับความรู้และมีความสามารถในการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร เพื่อเป็นรากฐานของการผลิตทางการเกษตรที่คำนึงถึงคุณภาพมาตรฐานและสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเกษตรให้ยั่งยืนต่อไป

3) *วัตถุประสงค์*

เพื่อผลิตมหาบัณฑิตทางส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรให้มีคุณลักษณะดังต่อไปนี้

(1) เป็นผู้มีความรู้ความสามารถในวิชาการและวิชาชีพด้านส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร

(2) สามารถนำความรู้ด้านส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรไปปรับใช้ได้อย่างสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

(3) มีจรรยาบรรณในวิชาชีพและจิตสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม และสิ่งแวดล้อม

4.2.2 รูปแบบการจัดการเรียนรู้ของหลักสูตร

ระบบการศึกษาทางไกลที่มหาวิทยาลัยใช้เป็นระบบการเรียนการสอนที่เอื้อให้นักศึกษาสามารถศึกษาด้วยตนเอง โดยไม่ต้องเข้าห้องเรียนตามปกติ แต่ใช้วิธีการศึกษาโดยผ่านสื่อการสอนต่างๆ ดังนี้

1) การศึกษาจากสื่อหลัก สื่อหลัก หมายถึง สื่อสิ่งพิมพ์ที่รวบรวมเนื้อหาสาระ มโนคติ กิจกรรมและวิธีปฏิบัติทั้งหมดของชุดวิชา ประกอบด้วย

(1) แนวการศึกษา เป็นเอกสารคู่มือการเรียนการสอนของชุดวิชา ประกอบด้วย ส่วนแนะนำ ขอบข่าย วัตถุประสงค์ และวิธีศึกษา หรือส่วนที่เป็นสาระปฐมนิเทศชุดวิชา ส่วนที่เป็นแผนการสอนประจำหน่วยการสอน สาระสังเขปและกิจกรรม และส่วนที่เป็นข่าวสาร รายละเอียดกิจกรรม บทความอ้างอิง หรือสื่อสิ่งพิมพ์ที่จำเป็นและเหมาะสม

(2) ประมวลสาระชุดวิชา เป็นเนื้อหาสาระในส่วนที่ทดแทนการบรรยาย ความ ความคิดเห็น ผลงานและจุดยืนของอาจารย์ผู้สอนเกี่ยวกับเนื้อหาสาระของชุดวิชา จัดพิมพ์เป็นตำราชุดตามปกติ ชุดวิชาละ ไม่เกิน 15 หน่วย แต่ละหน่วยมีเนื้อหาสาระที่ต้องใช้เวลาศึกษา ประมาณ 5-18 ชั่วโมง

(3) แผนกิจกรรมการศึกษาประจำชุดวิชา เป็นเอกสารคู่มือแนะนำ ประกอบกิจกรรมการศึกษาของนักศึกษาตลอดภาคการศึกษา โดยนักศึกษาจะต้องศึกษาแผนกิจกรรมการศึกษาประจำชุดวิชาก่อนดำเนินกิจกรรมการศึกษา เพื่อจะได้ทราบถึงรายละเอียดต่างๆ ได้แก่ โครงสร้างของเนื้อหาชุดวิชา การเตรียมตัวของนักศึกษา การดำเนินการศึกษา งานที่กำหนดให้ทำ การส่งงาน การเสนอผลงาน การประเมินผลการเรียน การสัมมนาเข้ม ตารางการศึกษาชุดวิชา ตารางการศึกษาประจำสัปดาห์ และแบบฟอร์มรายงาน เป็นต้น

2) การศึกษาจากสื่อเสริม เพื่อให้ให้นักศึกษาสามารถศึกษาเนื้อหาและทำกิจกรรมการเรียนการสอนเพิ่มเติมนอกเหนือจากสื่อหลัก ประกอบด้วย

(1) การเรียนการสอนออนไลน์ เน้นการจัดการเรียนการสอนแบบปฏิสัมพันธ์ และการสื่อสารบนเครือข่าย ครอบคลุมประกาศ ปฐมนิเทศชุดวิชา รายละเอียดชุดวิชา ปฏิทินการศึกษา การมอบหมายกิจกรรม การตรวจกิจกรรม การตอบคำถามนักศึกษา การให้ข้อมูลย้อนกลับ และการสัมมนาเสริมออนไลน์

(2) บทเรียนออนไลน์ (ถ้ามี) เสนอเนื้อหาสาระและประสบการณ์ในรูปแบบการสรุปเสริมเพิ่มเติม

(3) ดีวีดีประจำชุดวิชา (ถ้ามี) เสนอเนื้อหาสาระและประสบการณ์ ในรูปแบบกรณีศึกษา หรือเสริมเนื้อหา

3) การศึกษาจากแหล่งค้นคว้าและแหล่งวิทยาการต่างๆ ภายใต้การให้คำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษา

4) การเข้าร่วมกิจกรรมปฏิสัมพันธ์ ได้แก่ การปฐมนิเทศเชิงปฏิบัติการบัณฑิตศึกษา การสัมมนาเสริม การสัมมนาเข้ม การอบรมเข้มเสริมประสบการณ์มหาบัณฑิต/ประสบการณ์วิชาชีพมหาบัณฑิต และการฝึกอบรม/การฝึกปฏิบัติตามที่หลักสูตรกำหนด

4.2.3 การจัดการเรียนการสอน

หลักสูตรเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต ส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรจัดการเรียนการสอนแบ่งออกเป็น 2 แผนการศึกษา ได้แก่ แผน ก และแผน ข โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1) แผน ก ประกอบไปด้วยหมวดวิชาต่างๆ ได้แก่ หมวดวิชาเฉพาะ 5 ชุดวิชา ได้แก่ 91720 การส่งเสริมการเกษตรเพื่อการพัฒนา 91722 การส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรนานาชาติ 91723 การวิจัยและสถิติเพื่อการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร 91724 การจัดการทรัพยากรเพื่อการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร 91727 การบริหารและการสื่อสารเพื่อการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร หมวดวิทยานิพนธ์ คือ ชุดวิชา 91795 วิทยานิพนธ์ และการอบรมเข้มเสริมประสบการณ์มหาบัณฑิต

2) แผน ข ประกอบไปด้วยหมวดวิชาต่างๆ ได้แก่ หมวดวิชาเฉพาะ 6 ชุดวิชา ได้แก่ 91720 การส่งเสริมการเกษตรเพื่อการพัฒนา 91722 การส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรนานาชาติ 91723 การวิจัยและสถิติเพื่อการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร 91724 การจัดการทรัพยากรเพื่อการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร 91727 การบริหารและการสื่อสารเพื่อการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร และเลือก 1 ชุดวิชา จากชุดวิชาต่อไปนี้ 91725 การสื่อสารเพื่อการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร และ 91726 องค์กรเพื่อการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร หมวดการศึกษาค้นคว้าอิสระ 1 ชุดวิชา 91794 (50914002) การศึกษาค้นคว้าอิสระ และการอบรมเข้มเสริมประสบการณ์มหาบัณฑิต 91796 การอบรมเข้มเสริมประสบการณ์มหาบัณฑิตส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร

4.3 หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต วิชาเอกส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร

สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ (25648ค) ได้จัดทำหลักสูตรปรัชญาดุษฎีวิชาเอกส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร ได้มีการจัดการเรียนการสอนโดยมีปรัชญา ความสำคัญ และวัตถุประสงค์ของหลักสูตร รูปแบบการจัดการเรียนรู้ของหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอน มี

รายละเอียดดังนี้

4.3.1 ปรัชญา ความสำคัญ และวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต แขนงวิชาส่งเสริมการเกษตร วิชาเอกส่งเสริมและพัฒนากการเกษตร มีปรัชญาของหลักสูตร คือ ปรัชญาการศึกษาที่มุ่งเน้นการสร้างนักวิชาการ นักวิจัย นักพัฒนา และองค์ความรู้ใหม่ทางการส่งเสริมและพัฒนากการเกษตร เพื่อประโยชน์ในการนำองค์ความรู้ไปพัฒนาองค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน ผู้ประกอบอาชีพทางการเกษตร และสังคมเกษตรกรในระดับท้องถิ่น ระดับชาติและนานาชาติ

4.3.2 วัตถุประสงค์ของหลักสูตร

1) เพื่อผลิตดุษฎีบัณฑิตทางส่งเสริมและพัฒนากการเกษตรให้มีคุณลักษณะดังนี้

(1) มีความรู้ความสามารถด้านการค้นคว้าวิจัย เพื่อสร้างนวัตกรรมและองค์ความรู้ทางด้านส่งเสริมและพัฒนากการเกษตรได้อย่างกว้างขวางและลึกซึ้ง

(2) มีความรู้ความสามารถในการประยุกต์ใช้แนวคิดและทฤษฎีทางส่งเสริมและพัฒนากการเกษตรได้อย่างเหมาะสม

(3) มีคุณธรรม จริยธรรมในวิชาชีพส่งเสริมและพัฒนากการเกษตร

2) เพื่อสร้างนักวิชาการ นักพัฒนา และนักวิชาชีพทางส่งเสริมและพัฒนากการเกษตรที่สามารถสร้างนวัตกรรมใหม่ทางวิชาการให้แก่องค์กรทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และสังคมเกษตรกร

3) เพื่อเพิ่มพูนองค์ความรู้ใหม่ทางส่งเสริมและพัฒนากการเกษตรแก่บุคลากรในองค์กรทั้งภาครัฐ เอกชนองค์กรพัฒนาเอกชนและผู้ประกอบอาชีพการเกษตร

4.3.2 ระบบการจัดการศึกษา

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชใช้ระบบการเรียนการสอนทางไกลโดยจัดสาระของหลักสูตรเป็นชุดวิชาที่บูรณาการเนื้อหาสาระและประสบการณ์ต่างๆ ของชุดวิชาที่มีความสัมพันธ์กันเข้าไว้ด้วยกันอย่างมีระบบในรูปของชุดการสอนเรียกว่า “ชุดวิชา” ซึ่งแต่ละชุดวิชามีค่าไม่น้อยกว่า 6 หน่วยกิตทวิภาคของหลักสูตรระดับอุดมศึกษา การแบ่งหน่วยการสอนแบ่งเป็นประเด็นสาระหลักและประเด็นสาระรองประมาณ 4-5 ประเด็น ซึ่งขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของชุดวิชา กำหนดเวลาศึกษาสำหรับชุดวิชาระดับปริญญาเอกใช้เวลาศึกษาประมาณ 18 ชั่วโมงต่อสัปดาห์

มหาวิทยาลัยจัดการศึกษาเป็นระบบทวิภาค ปีการศึกษาหนึ่งมี 2 ภาค การศึกษาปกติ แต่ละภาคการศึกษาปกติมีระยะเวลาเรียนไม่น้อยกว่า 15 สัปดาห์ ในภาคการศึกษาปกติแต่ละภาค นักศึกษาจะต้องลงทะเบียนเรียนไม่น้อยกว่า 6 หน่วยกิตแต่ไม่เกิน 12 หน่วยกิต

จนกว่าจะครบจำนวนหน่วยกิตตามหลักสูตรในสาขาวิชาที่ศึกษา ทั้งนี้ ส่วนผู้ที่สำเร็จปริญญาโทแล้ว เข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาเอกให้ใช้เวลาศึกษาไม่เกิน 9 ปีการศึกษา

การถ่ายทอดเนื้อหาและประสบการณ์หลักสูตรปริญญาเอกใช้ระบบ การศึกษาทางไกล ที่มุ่งเน้นให้นักศึกษาสามารถศึกษาค้นคว้าอย่างเป็นอิสระด้วยตนเอง ภายใต้การให้ คำแนะนำปรึกษาอย่างเป็นระบบ โดยผ่านสื่อการสอนทางไกลประเภทสื่อสิ่งพิมพ์ หรือสื่อผ่าน เครือข่ายคอมพิวเตอร์เป็นสื่อหลัก และสื่ออื่นๆ ตามความเหมาะสม วิธีการศึกษา การให้ความรู้ และ การให้คำแนะนำปรึกษาใช้วิธีนัดหมายระหว่างอาจารย์กับนักศึกษาตามแต่ละช่วงเวลาที่เหมาะสม รวมทั้งการเข้ารับการปฐมนิเทศ การสัมมนาเสริม การสัมมนาข้าม การเสนองผลงานทางวิชาการ และ กิจกรรมปฏิสัมพันธ์อื่นๆ ตามความเหมาะสม

ระบบการศึกษาทางไกลที่มหาวิทยาลัยใช้เป็นระบบการเรียนการสอนที่เอื้อ ให้นักศึกษาสามารถศึกษาด้วยตนเอง โดยไม่ต้องเข้าห้องเรียนตามปกติ แต่ใช้วิธีการศึกษาโดยผ่านสื่อ การสอนต่างๆ ดังนี้

1) สื่อหลัก ประกอบด้วย

(1) แนวการศึกษา (Study guide) เป็นเอกสารทางการศึกษาประจำ วิชาเพื่อให้นักศึกษาดูขุขุภัณฑ์ติดตามกิจกรรมการศึกษาตามแนวทางและเวลาที่กำหนด

(2) ประมวลรายชื่อเอกสารคัดสรร (Selected reading materials list) เป็นเอกสารประมวลรายชื่อ บทความและเอกสารคัดสรร และงานเขียนอื่นที่มหาวิทยาลัยเห็นว่า มีความจำเป็นที่จะต้องรวบรวมไว้ให้

(3) การสื่อสารผ่านเครือข่ายอิเล็กทรอนิกส์ (Web-based/online e-learning media) เป็นสื่ออิเล็กทรอนิกส์แบบออนไลน์ ผ่านเครือข่ายสำหรับการติดต่อสื่อสาร ระหว่างมหาวิทยาลัยกับนักศึกษาระหว่างคณาจารย์กับนักศึกษา และนักศึกษากับนักศึกษามอบหมายงาน/กิจกรรมการศึกษาเป็นฐานความรู้สนทนาชี้แหล่งวิทยาการ และเชื่อมโยงแหล่งศึกษาค้นคว้าและการประชุมทางไกลผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

2) สื่อเสริม ประกอบด้วย

(1) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ออฟไลน์ (offline e-learning media) เป็นสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เสนอเนื้อหาสาระ และประสบการณ์ผ่านเทปภาพ/เสียง ซีดีภาพ/เสียง

(2) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ออนไลน์ (online e-learning media) เป็นการ สื่อสารและการสืบค้นข้อมูลผ่านเครือข่ายอิเล็กทรอนิกส์ออนไลน์ และการประชุมทางไกลผ่าน ดาวเทียม

(3) เอกสารชุดความรู้ (Source books) เป็นตำราและ/หรือหนังสือที่มหาวิทยาลัยจัดทำขึ้นหรือคัดสรรจากแหล่งวิทยาการภายนอก เพื่อเสริมความรู้หรือประสบการณ์ของนักศึกษาคุุณปัจจุบัน

5. แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินการจัดการเรียนการสอนทางไกล

การจัดการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ในส่วนของกระบวนการเรียนรู้ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 3 ส่วน ได้แก่ วัตถุประสงค์การเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ โดยองค์ประกอบทั้ง 3 ส่วนต้องมีความสัมพันธ์กัน วัตถุประสงค์การเรียนรู้จะบอกทิศทางเพื่อให้นักศึกษาเข้าถึงจุดหมายที่คาดหวังไว้ ใช้กำหนดการจัดการเรียนรู้และวิธีการวัดและประเมินผล ดังนั้นวัตถุประสงค์การเรียนรู้ต้องชัดเจนและระบุสิ่งที่ต้องการให้นักศึกษาแสดง โดยวัตถุประสงค์การเรียนรู้ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช แบ่งออกเป็นระดับต่างๆ ได้แก่ ระดับหลักสูตร ระดับชุดวิชา ระดับหน่วย และระดับตอน การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ได้ยึดตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ หรือที่เรียกว่า กรอบมาตรฐานคุณวุฒิ (มคอ.) (Thai Qualifications Framework for Higher Education, TQF: HEd) มี 5 ด้าน คือ (1) คุณธรรม จริยธรรม (2) ความรู้ (3) ทักษะทางปัญญา (4) ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และความรับผิดชอบ (5) ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

5.1 การประเมินผลการศึกษาปริญญาตรี

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของนักศึกษาในระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช มีการประเมินตนเองก่อนเรียนและหลังเรียนการวัดผลระหว่างการเรียนรู้และการวัดผลปลายภาค ซึ่งมีทั้งทฤษฎีและปฏิบัติ การวัดผลภาคทฤษฎีในการสอบปลายภาคสำหรับระดับปริญญาตรีส่วนใหญ่ใช้ข้อสอบแบบเลือกตอบ 5 ตัวเลือก และแบบเขียนตอบ ส่วนการวัดผลภาคปฏิบัติมีวิธีวัดและประเมินหลายรูปแบบ เช่น การฝึกงานที่สถานประกอบการ การฝึกปฏิบัติตามที่มหาวิทยาลัยกำหนด เพื่อประเมินตัดสินว่า นักศึกษามีความรู้ตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้เพียงพอที่จะผ่านชุดวิชานั้น หรือต้องศึกษาใหม่ (คู่มือการวัดและประเมินผลในระบบการศึกษาทางไกล สำหรับหลักสูตรในระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2559, น. 2-8)

มหาวิทยาลัยประเมินผลการศึกษานักศึกษาระดับปริญญาตรี (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2563) โดยการสอบไล่ปลายภาคการศึกษา นักศึกษาที่สอบผ่าน

จะต้องมีผลการสอบได้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 60 สำหรับชุดวิชาที่มีภาคปฏิบัติ สาขาวิชาจะเป็นผู้กำหนดตามความเหมาะสม

เกณฑ์การวัดผลการศึกษাপริญญาตรีโดยอิงเกณฑ์ระดับคะแนน ดังนี้

ระดับคะแนน	ความหมาย	ระดับคะแนน
H	เกียรตินิยม	ร้อยละ 76 ขึ้นไป
S	สอบผ่าน	ร้อยละ 60 - 75
U	สอบไม่ผ่าน	น้อยกว่าร้อยละ 60
I	ไม่สมบูรณ์	

*มหาวิทยาลัยจะคิดคะแนนเฉลี่ยสะสม ให้กับนักศึกษาที่สอบผ่าน เฉพาะชุดวิชาที่อยู่ในหลักสูตรที่นักศึกษาลงทะเบียนเรียนเท่านั้น นักศึกษาที่สอบผ่านในระดับ H มีค่า 4.00 และระดับ S มีค่า 2.30

5.2 การประเมินผลระดับบัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยประเมินผลการเรียนสำหรับการศึกษาระดับปริญญาโท และปริญญาเอก (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2563) ดังนี้

- 1) งานที่ได้รับมอบหมาย
- 2) การสอบไล่ประจำภาคการศึกษา
- 3) การสอบปกป้องวิทยานิพนธ์สำหรับนักศึกษาที่เรียนหลักสูตร แผน ก และการสอบประมวลความรู้และการนำเสนอผลการศึกษาค้นคว้าอิสระสำหรับนักศึกษาที่เรียนหลักสูตร แผน ข
- 4) การอบรมเข้มเสริมประสบการณ์มหาบัณฑิต

5.2.1 การวัดผลการศึกษา ปริญญาโท และปริญญาเอก

การวัดผลการศึกษาศุดวิชาปกติให้ใช้อักษรระดับคะแนน ดังนี้

ระดับคะแนน	คะแนน
A	4
B+	3.5
B	3
C+	2.5
C	2
D	1
F	0

*นักศึกษาที่ได้อักษรระดับคะแนน D และ F ถือว่าสอบไม่ผ่าน และจะต้องลงทะเบียนเรียนใหม่ในชุดวิชานั้น

*ผลการศึกษาอาจแสดงได้ด้วยสัญลักษณ์อื่นดังต่อไปนี้

I (Incomplete) การประเมินผลไม่สมบูรณ์ (เนื่องจากไม่ได้ดำเนินกิจกรรมครบตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร)

P (Passed) สอบผ่านสำหรับการประเมินผลที่ไม่คิดคะแนน

U (Unsatisfactory) สอบไม่ผ่านสำหรับการประเมินผลที่ไม่คิดคะแนน

W (Withdrawn) การยกเลิกใช้ในกรณีที่นักศึกษาขอถอนชุดวิชา ที่ลงทะเบียนเรียนไว้แล้ว ภายในระยะเวลาที่มหาวิทยาลัยกำหนด

5.2.2 การวัดและประเมินผลการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์ และชุดวิชาการศึกษาค้นคว้าอิสระ ใช้เกณฑ์ตัดสินผลสอบด้วยสัญลักษณ์ P และ U

P (Passed) สอบผ่าน

U (Unsatisfactory) สอบไม่ผ่าน

กล่าวโดยสรุป การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของนักศึกษาในระดับปริญญาตรี ระดับบัณฑิตศึกษาของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช มีการวัดและประเมินผลการศึกษาตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด โดยยึดยึดตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยครั้งนี้ ไว้ 4 ประเด็น ได้แก่ การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอน การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนทางไกล ผลสัมฤทธิ์ในการจัดการเรียนการสอน ความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนการสอน โดยมีรายละเอียดดังนี้

6.1 การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอน

ปัญญา ศรีสวัสดิ์ฉิม (2554, น.87-90) ได้ศึกษา แนวทางการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนด้วยระบบไฮบริดสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิตมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการเรียนด้วย ระบบไฮบริดโดยใช้อุปกรณ์ iPad และ Notebook หรือ Netbook ที่มหาวิทยาลัยหอการค้าไทยแจกให้เป็นอุปกรณ์ในการเข้าถึงระบบไฮบริด โดยมีการใช้งานองค์ประกอบในส่วนที่เป็นบทเรียน Power Point ใน e-Learning มากที่สุด

นอกจากนี้ มีการใช้ My Choice Clicker ในชั้นเรียนพอสมควร นักศึกษามีความเห็นต่อประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอนด้วยระบบไฮบริดโดยเฉลี่ยจัดอยู่ในระดับดีหรือสูงทุกด้าน ทั้งในด้านประสิทธิภาพของเทคโนโลยีที่รองรับระบบไฮบริดประสิทธิภาพของ e-Learning ในระบบไฮบริดประสิทธิภาพของการเรียนการสอนในชั้นเรียนของระบบไฮบริด และประสิทธิภาพโดยรวมของระบบไฮบริดในการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักศึกษา โดยมหาวิทยาลัยควรพัฒนาองค์ประกอบต่าง ๆ ของการจัดการเรียนการสอนด้วยระบบไฮบริดให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น ทั้งองค์ประกอบทางเทคโนโลยีที่รองรับระบบองค์ประกอบของระบบ e-Learning และองค์ประกอบของการเรียนการสอนในชั้นเรียน โดยต้องมีการวางแผนและดำเนินงานร่วมกันอย่างจริงจังระหว่างผู้พัฒนาระบบ e-Learning นักออกแบบการเรียนการสอน (Instructional designer) ผู้สอนหรือผู้ออกแบบเนื้อหา (Content provider) และผู้ดูแลระบบเครือข่าย (Network administrator) เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนด้วยระบบไฮบริดเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลยิ่งขึ้น

เชมณัฐ มิ่งศิริธรรม (2555, น. 435-444) ศึกษา การบูรณาการวิธีการเรียนแบบร่วมมือกับการเรียนร่วมกัน พบว่า การเรียนแบบร่วมมือ (Cooperative Learning) เป็นวิธีการเรียนที่มีการจัดกลุ่มการทำงานเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และเพิ่มพูนแรงจูงใจทางการเรียน สมาชิกแต่ละคนในกลุ่มจะมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันในการเรียนรู้ เพื่อที่จะช่วยเหลือและเพิ่มพูนการเรียนรู้ของสมาชิกในกลุ่มอาศัยทักษะกระบวนการกลุ่มหรือการทำงานร่วมกัน ส่วนการเรียนร่วมกัน (Collaborative Learning) เป็นการเรียนรู้ของกลุ่มขนาดเล็ก โดยจะเน้นผลลัพธ์หรือผลงานมากกว่ากระบวนการ กลุ่มผู้เรียนจะศึกษาค้นคว้าและอาศัยประสบการณ์ของสมาชิกในกลุ่มในการถ่ายทอดเนื้อหาและสร้างความรู้จากสังคม โดยการผสมผสานความรู้ใหม่กับความรู้เดิมด้วยการค้นพบคำตอบด้วยตนเองหรือผ่านกระบวนการกลุ่ม โดยการเรียนเชิงบูรณาการระหว่างการเรียนแบบร่วมมือและการเรียนร่วมกัน ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ การนำเสนอสถานการณ์ปัญหา ร่วมกันสร้างกลุ่ม ร่วมกันวางแผนและแสวงหาคำตอบ นำเสนอข้อค้นพบของกลุ่ม และประเมินผลงานและสรุปแนวคิดที่ได้จากข้อค้นพบ การบูรณาการวิธีการเรียนแบบร่วมมือกับการเรียนร่วมกันเป็นวิธีการเรียนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ด้วยตนเองโดยอาศัยกระบวนการกลุ่มมีการปรึกษาหารือช่วยเหลือซึ่งกันและกันของสมาชิกภายในกลุ่มที่มีความสามารถแตกต่างกันทำให้เกิดการปลูกฝังทักษะการทำงานเป็นกลุ่มการยอมรับฟังความคิดเห็นและเกิดการเรียนรู้อย่างมีความหมาย

ปรณัฐ กิจรุ่งเรืองและวัชรา เล่าเรียนดี (2554, น. 109-121) ศึกษา การพัฒนารูปแบบการสอนโดยใช้กรณีศึกษาทางศาสตร์การเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาวิชาชีพครู พบว่า รูปแบบการสอนที่พัฒนาขึ้นชื่อว่าพีซีเอสเอสซี (PCSSC Model) มี 4 องค์ประกอบ รูปแบบการสอนที่พัฒนาขึ้นชื่อว่า PCSSC มีองค์ประกอบคือหลักการวัตถุประสงค์กระบวนการเรียนการสอนและเงื่อนไขการนำรูปแบบการสอนโดยใช้สำหรับกระบวนการ

เรียนการสอนมี 5 ขั้นตอนประกอบด้วยขั้นเตรียมเรียนรู้ขั้นนำสู่กรณีศึกษาขั้นปัญหาวิธีการแก้ไขขั้น
 แบ่งปันประสบการณ์ขั้นสื่อสารสร้างความรู้ใหม่การทดลองใช้รูปแบบการสอนพบว่านักศึกษาวิชาชีพ
 ครุมีความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสูงซึ่งน้อยอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับจุด 05
 นักศึกษาวิชาชีพครุมีคุณลักษณะของผู้ที่มีการคิดอย่างมีวิจารณญาณอยู่ในระดับสูงและนักศึกษา
 วิชาชีพครุมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการสอนที่พัฒนาขึ้นโดยภาพรวมในระดับมาก

6.2 การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนทางไกล

สยาม จวงประโคน (2559) ได้ศึกษา รูปแบบการจัดการเรียนการสอนทางไกลผ่าน
 ระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตหลักสูตรดุริยางคศิลป์ ระดับปริญญาตรี ของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย
 พบว่า การสร้างพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนทางไกลผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต
 หลักสูตรดุริยางคศิลป์ ระดับปริญญาตรี ของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย ประกอบด้วย 7
 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) ผู้สอนทางไกล 2) ผู้เรียนทางไกล 3) ปัจจัยเกื้อหนุน 4) สภาพแวดล้อมการเรียน
 การสอน 5) เทคโนโลยีการเรียนการสอนทางไกล 6) กิจกรรมการเรียนการสอนทางไกล และ 7)
 หลักสูตรการเรียนการสอนทางไกล ผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอน
 ทางไกลผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต หลักสูตรดุริยางคศิลป์ ระดับปริญญาตรี ของ
 สถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ด้าน จำนวน 16 คน ผลการประเมินมีความ
 เหมาะสมอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุดโดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.61 และผลการประเมินรับรองรูปแบบ
 การจัดการเรียนการสอนทางไกลผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต หลักสูตรดุริยางคศิลป์ ระดับ
 ปริญญาตรี ของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย โดยคณาจารย์ผู้สอนในวิทยาลัยดุริยางคศิลป์
 มหาวิทยาลัยมหาสารคาม จำนวน 8 คน ผลการประเมินรับรองรูปแบบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับ
 เหมาะสมมากที่สุด เช่นกัน โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.52

สาวิตรี จูเจีย (2554, น.93-97) ได้ศึกษาการศึกษาในรูปแบบการเรียนการสอนอีเลิร์นนิ่งที่
 เหมาะสมของนักศึกษาระดับปริญญาตรี กรณีศึกษา : คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพ
 สตรี พบว่า วิธีการสอนของคณะ เน้นใช้วิธีการบรรยาย ร้อยละ 37 และการทดลองหรือปฏิบัติการ
 ร้อยละ 19 สื่อที่เลือกใช้ในการถ่ายทอดเนื้อหาบทเรียน ประกอบไปด้วย สื่อข้อความและรูปภาพ ร้อย
 ละ 39.67 สื่อเสียงพูดหรือเสียงประกอบ ร้อยละ 28.78 และสื่อภาพเคลื่อนไหว ร้อยละ 31.54 วิธีการ
 ปฏิสัมพันธ์ที่เลือกใช้ ได้แก่ การประชุมทางไกลผ่านวิดีโอ ร้อยละ 33 อีเมล ร้อยละ 26 และ
 กระดานสนทนา ร้อยละ 17 นักศึกษามีความรับผิดชอบ ความสามารถในการศึกษาค้นคว้า และ
 สามารถวางแผนการเรียนด้วยตนเองได้อยู่ในระดับปานกลาง อาจารย์สามารถจัดแบ่งเวลาสำหรับ
 เตรียมการสอนและให้คำปรึกษาได้ในระดับปานกลาง ระบบบริหารจัดการเรียนการสอนที่ต้องการ
 ได้แก่ ระบบจัดการเนื้อหาวิชา ร้อยละ 90 ระบบการประเมินผลการเรียน ร้อยละ 75 และ ระบบ

ติดตามการเรียน ร้อยละ 66 ข้อเสนอแนะในการจัดการเรียนการสอนแบบอีเลิร์นนิ่ง สรุปได้ดังนี้ เครื่องข่ายสารสนเทศและเซิร์ฟเวอร์ของ มหาวิทยาลัย ราชภัฏเทพสตรีที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ไม่ได้ ออกแบบให้รองรับการเรียนการสอนแบบอีเลิร์นนิ่ง แต่อย่างไรก็ตาม ผู้บริหารได้มีนโยบายที่จะพัฒนา ระบบเครือข่ายสารสนเทศภายในมหาวิทยาลัยให้มีประสิทธิภาพสูงเพื่อทดแทนระบบเดิม ผู้บริหาร ของมหาวิทยาลัยเห็นความสำคัญที่จะนำมาใช้ในการเรียนการสอนในอนาคต จึงได้มีการวางแผน กำหนดนโยบายและงบประมาณสำหรับพัฒนา อีเลิร์นนิ่งในอนาคต จากผลการวิจัยองค์ประกอบ ดังกล่าวพบว่า อาจารย์และนักศึกษามีคุณสมบัติในการเรียนการสอนอีเลิร์นนิ่งอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งอาจไม่เหมาะกับการเรียนการสอนแบบไม่ประสานเวลา ดังนั้นรูปแบบอีเลิร์นนิ่งที่เหมาะสมจึง คล้ายกับรูปแบบ Synchronous collaboration และ Web managed course โดยจะเน้นการสอน ด้วยวิธีการบรรยายและการมีปฏิสัมพันธ์แบบประสานเวลา ซึ่งระบบเครือข่ายในปัจจุบันยังไม่ เหมาะสม ดังนั้น การจัดทำระบบอินเทอร์เน็ตของมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี จึงน่าจะเป็นอีก ทางเลือกหนึ่งในการเรียนการสอนแบบอีเลิร์นนิ่งของคุณะ

6.3 ผลสัมฤทธิ์ในการจัดการเรียนการสอน

ชวลิต ศุภศักดิ์ธำรง (2560, น.1787-1801) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนเจตคติต่อการเรียนและความสามารถในการวิเคราะห์เรื่องการพัฒนาอาชีพวิชาสัมมนาการ บริหารทรัพยากรมนุษย์ของนักศึกษาสาขาวิชาการบริหารทรัพยากรมนุษย์ระหว่างการจัดกิจกรรมโดยใช้ ใ้กรณีศึกษากับการจัดกิจกรรมตามปกติ พบว่า นักศึกษาที่เรียนด้วยการจัดกิจกรรมโดยใช้ กรณีสศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความสามารถในการคิดวิเคราะห์และเจตคติต่อการเรียนวิชา สัมมนาการบริหารทรัพยากรมนุษย์สูงกว่านักศึกษาที่ เรียนด้วยการจัดกิจกรรมตามปกติอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ญาณัญญา ศิรภัทร์ธาดา (2553, น.5-6) ได้ศึกษาการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนและ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาในการเรียนวิชาหลักการตลาดโดยการสอนแบบมีส่วนร่วม (Active Learning) พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาคทฤษฎี และทักษะการปฏิบัติวิชา 1101 หลักการตลาดระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา เป็นไปตามเกณฑ์ของหลักสูตร อย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่านักศึกษามีพัฒนาการด้านความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาของ บทเรียน และจุดประสงค์ของการเรียนรู้รายวิชาหลักการตลาดได้เป็นอย่างดีดีกว่าก่อนเรียนแบบผู้เรียน เป็นผู้ลงมือปฏิบัติ นักศึกษาที่ได้เรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ได้ลงมือปฏิบัติเอง ตามกิจกรรมเสนอแนะ และ เครื่องมือของการเรียนแบบมีส่วนร่วม พบว่า นักศึกษามีความสุข และสนุกสนานกับกิจกรรมที่จัดให้มี ขึ้น นักศึกษาเรียนรู้ว่า ภาคทฤษฎี ที่ศึกษามาแล้ว หากมีการนำทักษะภาคปฏิบัติตามกิจกรรม เสนอแนะมาให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และนำเสนอ เป็นสิ่งที่ทำให้นักศึกษามีความ

กระตือรือร้นเข้าใจในบทเรียน และสามารถจดจำได้ และสิ่งที่นักศึกษาปฏิบัติอยู่เป็นปกติในชีวิตประจำวันเกี่ยวกับหลักการตลาด จำเป็นต้องมีการศึกษาภาคทฤษฎี และฝึกปฏิบัติจนเกิดเป็นทักษะและความชำนาญจะช่วยให้ นักศึกษามีความรู้ ความเข้าใจ ทำให้ผลการสอบในครั้งหลังของนักศึกษาสูงกว่าการทดสอบในครั้งแรก นักศึกษามีพัฒนาการ การเรียนรู้วิชาหลักการตลาดได้ผลสัมฤทธิ์ตามหลักสูตรที่กำหนด สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างดียิ่งขึ้น และที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ผู้วิจัยพบจากการสอนแบบมีส่วนร่วม (Active learning) คือ นักศึกษามีความสุข และสนุกไปกับกิจกรรมการจัดแผนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมด้วย

Zhou Xiaoyan คุณวุฒิ คนฉลาดและ สิทธิพร นิยมศรีสมศักดิ์ (2557,น.34-46) ความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนิสิตจีน วิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยบูรพา พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนิสิตจีนโดยรวมอยู่ในระดับดี โดยจำแนกความพึงพอใจของนิสิตจีนจำแนกตามเพศและช่วงชั้นปีโดยรวมแตกต่างกันไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ จำแนกตามสาขาวิชา โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ของนิสิตจีน จำแนกตามเพศและช่วงชั้นปีและสาขาวิชาโดยรวมแตกต่างกันไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ทาง.05 และความพึงพอใจกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนิสิตจีนมีความสัมพันธ์กันในระดับปานกลาง

6.4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนการสอน

อิสริย์โชวี วิวัฒนา (2556) ได้ศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อหลักสูตรปริญญาตรีคณะบัญชีมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย พบว่านักศึกษามีความพึงพอใจต่อหลักสูตรปริญญาตรีในด้านหลักสูตรการเรียนการสอนด้านกิจกรรมการเรียนการสอนด้านอาจารย์ผู้สอนด้านการวัดและการประเมินผลการเรียนการสอนและด้านปัจจัยเกื้อหนุนการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก

อารีรักษ์ มีแจ้ง (2557) ได้ศึกษา ความคาดหวังและความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการศึกษาในหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิตสาขาวิชาภาษาอังกฤษมหาวิทยาลัยนเรศวร พบว่าในภาพรวมนิสิตมีความคาดหวังและความพึงพอใจต่อการศึกษาในหลักสูตรนี้อยู่ในระดับมากแต่ไม่ส่งผลต่อความแตกต่างของความคาดหวังและความพึงพอใจแต่ชั้นปีส่งผลต่อความคาดหวังและความพึงพอใจของนิสิต

กล่าวโดยสรุป ผู้วิจัยได้นำแนวคิดที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมมาใช้ในการกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ การศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนทางไกลของวิชาเอกส่งเสริมและพัฒนากษेत्र การศึกษารูปแบบการจัดการเรียนการสอนทางไกลที่สอดคล้องกับความต้องการของนักศึกษาวิชาเอกส่งเสริมและพัฒนากษेत्र และการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนทางไกลที่สอดคล้องกับความต้องการของนักศึกษาวิชาเอกส่งเสริมและพัฒนากษेत्र